

CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

OKRĘGOWE KOMISJE EGZAMINACYJNE

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi
w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi,
Łomży, Poznaniu, Warszawie i we Wrocławiu



Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2013

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
ul. Nowa 2, 18-400 Łomża
tel. 86 216 44 95
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
komisja@komisja.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Język białoruski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015	9
1.1. Zakres wymagań sprawdzanych na egzaminie maturalnym.....	9
1.2. Ogólna charakterystyka egzaminu maturalnego z języka białoruskiego	9
1.3. Część ustna egzaminu maturalnego z języka białoruskiego	10
<i>Charakterystyka egzaminu ustnego</i>	10
<i>Przebieg egzaminu</i>	11
<i>Ocenianie – egzamin ustny</i>	11
1.4. Część pisemna egzaminu maturalnego z języka białoruskiego na poziomie podstawowym	15
<i>Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie podstawowym</i>	15
<i>Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie podstawowym</i>	18
1.5. Część pisemna egzaminu maturalnego z języka białoruskiego na poziomie rozszerzonym	24
<i>Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym</i>	24
<i>Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym</i>	26
1.6. Lista lektur (poziom podstawowy i rozszerzony)	33
2.1. Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami. Część ustna	35
2.2. Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym	41
2.2.1. Testy	41
2.2.2. Rozprawki	52
2.3. Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym	59
Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku	71

Wstęp

Informator o egzaminie maturalnym z języka białoruskiego od roku szkolnego 2014/2015 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera ogólne informacje dotyczące nowej formuły egzaminu maturalnego z języka białoruskiego, zakres sprawdzanych umiejętności, charakterystykę zadań egzaminacyjnych oraz skale oceniania wypowiedzi ustnych i pisemnych.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera przykładowe zadania egzaminacyjne (wraz z rozwiązaniami oraz – w wypadku wypracowań – oceną wypowiedzi), w tym:

- przykładowe zadania na egzamin ustny – bez określania poziomu,
- przykładowe zadania do części pisemnej – poziom podstawowy,
- przykładowe zadania do części pisemnej – poziom rozszerzony.

Do każdego zadania w części pisemnej dodano listę najważniejszych wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej kształcenia ogólnego, do których to zadanie się odnosi. Wymieniono tylko wymagania, które są oceniane w wykonaniu danego zadania, pominięto inne, niekluczowe, choć równie istotne.

Przykłady zadań zamieszczonych w *Informatorze* nie ilustrują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszach egzaminacyjnych. Nie ilustrują również wszystkich, zamieszczonych w podstawie programowej, wymagań z zakresu języka białoruskiego. Dlatego *Informator* nie może być jedyną wskazówką do planowania procesu kształcenia w zakresie języka białoruskiego w szkole ponadgimnazjalnej. Tylko konsekwentna realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej na kolejnych etapach nauczania może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie języka białoruskiego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz sposobu przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, z późn. zm.), w tym w szczególności w rozporządzeniu z 25 kwietnia 2013 r. zmieniającym powyższe rozporządzenie (Dz.U. z 2013 r., poz. 520), oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl). Na tej stronie zamieszczone są także – w sierpniu każdego roku – procedury organizowania i przeprowadzania egzaminu maturalnego w kolejnym roku szkolnym.

1. Język białoruski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015

1.1. ZAKRES WYMAGAŃ SPRAWDZANYCH NA EGZAMINIE MATURALNYM

Język białoruski występuje jako przedmiot egzaminacyjny na egzaminie maturalnym. Egzamin maturalny z języka białoruskiego sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania ogólne i szczegółowe określone w podstawie programowej z przedmiotu język mniejszości narodowej lub etnicznej dla IV etapu kształcenia. Poszczególne zadania zestawu egzaminacyjnego mogą też odnosić się do wymagań przypisanych do etapów wcześniejszych.

Podstawa programowa dzieli wymagania na ogólne i szczegółowe. Wymagania ogólne (zrozumienie własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego, odbiór wypowiedzi i zawartych w nich informacji, tworzenie wypowiedzi, analiza i interpretacja tekstów kultury), jako syntetyczne ujęcie nadrzędnych celów kształcenia, informują, jak rozumieć podporządkowane im wymagania szczegółowe, które odwołują się do konkretnych umiejętności oraz ściśle określonych wiadomości. Spełnianie wymagań szczegółowych powinno służyć osiągnięciu celów ogólnych.

1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

Ogólna charakterystyka poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka białoruskiego przedstawiona jest w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. • wymagania ogólne: II • wymagania szczegółowe: 2.4.–2.12., 2.14. • wymagania ogólne: III • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.9. • wymagania ogólne: IV • wymagania szczegółowe: 4.1.–4.15.
	Czas trwania	30 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedź monologowa zdającego 2. Rozmowa z zespołem egzaminacyjnym
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny
Część pisemna – poziom podstawowy	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. • wymagania ogólne: II (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 2.5.–2.10, 2.14. • wymagania ogólne: III (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.6., 3.8.–3.9. • wymagania ogólne: IV (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 4.2.–4.15.
	Czas trwania	170 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy
	Elementy egzaminu	1. Test 2. Wypracowanie
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych

Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6., (poziom podstawowy); 1.1.–1.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: II (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 2.5.–2.10, 2.14 (poziom podstawowy); 2.1.–2.4. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: III (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 3.1–3.6, 3.8–3.9 (poziom podstawowy); 3.1.–3.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: IV (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 4.1–4.15 (poziom podstawowy); 4.1.–4.8. (poziom rozszerzony)
	Czas trwania	180 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy
	Elementy egzaminu	Wypracowanie
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych

1.3. CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

Egzamin maturalny z języka białoruskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat, zgodnej z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki. Inspiracją do wypowiedzi jest tekst kultury.

Charakterystyka egzaminu ustnego

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części: przygotowania, wypowiedzi monologicznej zdającego dotyczącej wylosowanego polecenia i związanej z tą wypowiedzią rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym dotyczącej tej wypowiedzi.

Wypowiedź monologiczna zdającego

Zdający losuje zadanie egzaminacyjne zawierające tekst kultury (literacki lub ikoniczny, lub popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku, literaturze, kulturze) oraz odnoszące się do niego polecenie i ma nie więcej niż 15 minut na przygotowanie wypowiedzi. Następnie przez około 10 minut wygłasza wypowiedź monologiczną na zadany w poleceniu temat. Tekst kultury powinien zainspirować zdającego, którego zadaniem jest rozwinięcie i poszerzenie zasygnalizowanych w poleceniu wątków – także poprzez odwołanie się do innych, dowolnie wybranych tekstów.

Rozmowa zdającego z zespołem egzaminacyjnym

Rozmowa musi dotyczyć wygłoszonej przez zdającego wypowiedzi monologicznej. Członkowie zespołu egzaminacyjnego nie mogą odwoływać się do faktów lub lektur nieprzywołanych w tej wypowiedzi. W trakcie rozmowy, która trwa około 5 minut, członkowie zespołu mogą prosić o dodatkowe wyjaśnienia, zachęcać do pogłębienia wybranych aspektów wypowiedzi itp.

Cechy zadania egzaminacyjnego

– Zadanie składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: teksty o języku, literaturze, kulturze; teksty literackie; teksty ikoniczne).

- Zadanie daje możliwość weryfikacji sfunkcjonalizowanej (nie odtwórczej) wiedzy zdającego oraz jego umiejętności analityczno-interpretacyjnych (w odniesieniu do tekstu źródłowego wskazanego w zadaniu i związanych z nim problemowo przywołań różnych kontekstów). Wiedza językowa i teoretycznoliteracka pełni tu rolę czynnika wspomagającego lekturę tekstów kultury.
- Zadanie umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, literatury i języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-komunikacyjną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.
- Zadanie odwołuje się do umiejętności (i wiadomości) wskazanych w podstawie programowej dla IV etapu edukacji w zakresie języka białoruskiego (oraz etapów niższych).
- W zadaniu została wyraźnie określona sytuacja komunikacyjna – za pomocą czasowników operacyjnych, które dają uczniowi wskazówkę, jaką formę ma wybrać dla wypowiedzi.
- Wykonanie zadania egzaminacyjnego wymaga:
 - ✓ rozpoznania zadanej w poleceniu intencji i przygotowania wypowiedzi zgodnie z tą intencją,
 - ✓ odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu problemu,
 - ✓ odwołania się do innych tekstów kultury (dowolnych) i problemów, które łączą się z tematem wypowiedzi,
 - ✓ opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym,
 - ✓ wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami kultury żywego słowa,
 - ✓ udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologicznej.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 2.

TABELA 2. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	Przebieg egzaminu	Czas trwania
Czynności organizacyjne	Zdający losuje zadanie egzaminacyjne.	–
Przygotowanie wypowiedzi monologicznej	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi na wylosowany temat (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	nie więcej niż 15 minut
Wypowiedź monologiczna	Zdający wygłasza wypowiedź monologiczną.	około 10 minut
Rozmowa	Zdający uczestniczy w rozmowie z zespołem przedmiotowym (dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologicznej).	około 5 minut

Przykładowe zadania na egzamin ustny przedstawiono w *Informatorze* na stronach 35–40.

Ocenianie – egzamin ustny

Monologiczna wypowiedź egzaminacyjna oraz udział zdającego w rozmowie oceniane są pod względem merytorycznym (treść), formalnym (organizacja), językowym i stylowym. Oceny dokonują członkowie zespołu przedmiotowego, przyznając punkty zgodnie ze skalą oceniania egzaminu ustnego.

Łącznie za część ustną egzaminu maturalnego zdający może otrzymać do 40 punktów.

Waga poszczególnych aspektów ocenianych w trakcie tej części egzaminu jest następująca:

- meritum wypowiedzi monologicznej: 40% (16 pkt)
- organizacja wypowiedzi monologicznej: 20% (8 pkt)
- język i styl wypowiedzi monologicznej i dialogowej: 20% (8 pkt)
- meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie: 20% (8 pkt)

Kryteria oceny meritum wypowiedzi monologicznej*

Realizacja wypowiedzi	Zgodność wypowiedzi z poleceniem	Stopień realizacji polecenia	Jakość realizacji polecenia	Poprawność rzeczowa i terminologiczna	Punktacja
Wypowiedź spełnia warunki wypowiedzi egzaminacyjnej	Wypowiedź w całości zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja pogłębiona (co najmniej jeden element powinien być pogłębiony)	Wypowiedź bezbłędna	16
				Wypowiedź z błędami	15
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	14
				Wypowiedź z błędami	13
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	12
				Wypowiedź z błędami	11
	Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	10
				Wypowiedź z błędami	9
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	8
				Wypowiedź z błędami	7
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	6
				Wypowiedź z błędami	5
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	4
				Wypowiedź z błędami	3
Wypowiedź nie jest wypowiedzią egzaminacyjną LUB jest niezgodna z poleceniem		Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	2	
			Wypowiedź z błędami	1	
					0

*Jeśli zdający nie otrzyma punktów za wartość merytoryczną wypowiedzi monologicznej, nie otrzymuje punktów za organizację wypowiedzi monologicznej oraz za styl i język.

Wypowiedź egzaminacyjna powinna spełniać dwa warunki:

- być dłuższym monologiem na temat określony w poleceniu;
- stanowić formalną oraz znaczeniową całość.

Wypowiedź, która nie spełnia obu warunków, nie może być uznana za wypowiedź egzaminacyjną. W takim wypadku zdający otrzymuje 0 punktów.

Wypowiedź zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, a wszystkie elementy treści się z nią wiążą. Myśl przewodnią może sformułować sam zdający (w postaci tezy, hipotezy, pytania) lub może ją zrekonstruować komisja na podstawie całej wypowiedzi.

Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, ale nie wszystkie elementy treści się z nią wiążą.

Stopień realizacji polecenia ocenia się na podstawie tego, czy zdający w swojej wypowiedzi odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu, czy tylko do niektórych (np. nie odniósł się do podanego w zadaniu tekstu lub nie przywołał innego tekstu, lub nie uzasadnił własnego zdania, jeśli wymagało tego polecenie).

Jakość realizacji polecenia ocenia się na podstawie wnikliwości, z jaką zdający omawia kolejne elementy polecenia. **Realizacja pogłębiona** to realizacja, w której zdający wnikliwie omówił co najmniej jeden z elementów polecenia. **Realizacja powierzchowna** to realizacja, w której omówienia wszystkich z uwzględnionych w wypowiedzi elementów polecenia mają charakter ogólnikowy (pobieżny).

Jeżeli zdający popełni błąd świadczący o nieznaności: (1) tekstu kultury, do którego się odwołuje, oraz (2) kontekstu interpretacyjnego, który przywołuje, wypowiedź uznaje się za częściowo niezgodną z poleceniem. Pomyłki (np. w nazwach własnych, datach, terminach), niewpływające na wartość merytoryczną wypowiedzi, uważa się za usterki, a nie błędy.

Kryteria oceny organizacji wypowiedzi monologicznej*

Retoryczna organizacja wypowiedzi na poziomie całościowym	Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym	Punktacja
Wypowiedź jako całość zorganizowana	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	8
	Znaczne zaburzenia spójności	6
Zaburzenia w całościowej organizacji wypowiedzi	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4
	Znaczne zaburzenia spójności	2
Wypowiedź niezorganizowana	Wypowiedzenia w większości nieuporządkowane	0

*Organizację wypowiedzi monologicznej ocenia się na poziomie całościowym i lokalnym.

W wypowiedzi zorganizowanej jako całość podział na części (segmenty) i ich uporządkowanie wynikają z realizowanych w tej wypowiedzi funkcji retorycznych, np. w wypowiedzi argumentacyjnej oczekuje się wyodrębnienia tezy, argumentów i konkluzji.

- W wypowiedzi z zaburzeniami w organizacji na poziomie całościowym brakuje jakiegoś segmentu lub występuje nadmiar segmentów, lub objętość segmentów jest nieproporcjonalna do ich roli w wypowiedzi.
- Wypowiedź jest niezorganizowana, jeśli jest zbiorem segmentów niepowiązanych ze sobą w całość. Odejście od zasady trójdzielnej organizacji nie jest błędem, jeśli wypowiedź jako całość jest funkcjonalnie zorganizowana.

Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi zdaniami znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. fragmenty zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń). Powiązania mogą (choć nie muszą) być wyrażone środkami retorycznymi lub metatekstowymi (np. *Moim zdaniem...*, *Zaczę od...*, *Przejdę teraz do...*, *To jednak nie wyczerpuje zagadnienia...*, *Podsumowując te rozważania, chciałabym...*).

Kryteria oceny meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzegania zasad uczestniczenia w rozmowie

Adekwatność wypowiedzi	Stopień rozwinięcia wypowiedzi	Przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie	Punktacja
Wypowiedzi w pełni adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	8
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	7
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	6
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	5
Wypowiedzi częściowo adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	4
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	3
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	2
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	1
Wypowiedzi nieadekwatne			0

Wypowiedzi w pełni adekwatne to wypowiedzi skoncentrowane na zagadnieniu sformułowanym przez członka zespołu przedmiotowego.

Wypowiedzi częściowo adekwatne mogą we fragmentach odbiegać od zagadnienia sformułowanego przez członka zespołu przedmiotowego, np. pojawiają się dygresje. Jeżeli przy większej liczbie zagadnień co najmniej jedna wypowiedź zdającego jest adekwatna, wówczas całą rozmowę uznaje się za częściowo adekwatną. **Wypowiedzi nieadekwatne** to wypowiedzi nie na temat.

Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte to wypowiedzi, które wyczerpują aspekt merytoryczny pytania lub są bardzo bliskie tego poziomowi. **Wypowiedzi niewystarczająco rozwinięte** to wypowiedzi powierzchowne, pomijające istotne aspekty merytoryczne zagadnienia, niewgłębiające się w zagadnienie lub odnoszące się do aspektów drugorzędnych. **Wypowiedzi nadmiernie rozwinięte** to wypowiedzi niepotrzebnie wykraczające poza aspekt merytoryczny pytania (np. gdy zdający w sposób niefunkcjonalny przywołuje treści niezwiązane z pytaniem lub wielokrotnie powtarza tę samą myśl, lub w sposób niefunkcjonalny powtarza fragmenty wypowiedzi monologicznej).

Przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie ocenia się ze względu na to, czy zdający podczas rozmowy z zespołem przedmiotowym przestrzega zasad uczestniczenia w rozmowie, w tym zasady uprzejmości i grzeczności językowej.

Kryteria oceny stylu i języka wypowiedzi monologicznej i dialogowej – łącznie

Stosowność stylu	Poprawność gramatyczna i leksykalna	Poprawność wymowy i prozodia	Ocena
Styl stosowny (dopuszczalne drobne usterki)	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	8
		Niezadowolająca	7
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	6
		Niezadowolająca	5
Styl częściowo stosowny	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	4
		Niezadowolająca	3
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	2
		Niezadowolająca	1
Styl niestosowny			0

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest adekwatny do sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany mówionej). Dopuszczalne są drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności. **Styl częściowo stosowny** dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje charakterystyczne dla stylu potocznego, nieoficjalnego. **Styl jest niestosowny**, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Nie należy oczekiwać, że zdający będą używać struktur typowych dla języka pisanego. Język mówiony kieruje się swoimi prawami i takie jego cechy, jak: niekompletne wypowiedzi, elipsy (opuszczenia elementów wypowiedzi oczywistych ze względu na kontekst/sytuację wypowiedzi), zawahania, powtórzenia językowe itp. nie mogą wpływać na ocenę.

Poprawność gramatyczną i leksykalną ustala się na podstawie wagi i liczby błędów składniowych, fleksyjnych, leksykalnych i frazeologicznych.

Poprawność wymowy uznaje się za **niezadowolającą**, gdy wymowa jest niewyraźna w stopniu utrudniającym zrozumienie wypowiedzi oraz gdy występują rażące błędy fonetyczne (w tym w akcentowaniu). Nie bierze się pod uwagę wad wymowy (np. seplenienia lub jąkania się), a także usterek spowodowanych emocjami.

1.4. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

Egzamin maturalny z języka białoruskiego w części pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza umiejętność wykonywania na tekście nieliterackim operacji dowodzących jego rozumienia na różnych poziomach (część testowa) oraz pisania własnego tekstu (wypracowanie) w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie podstawowym

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny, który składa się z dwóch części: a) testu sprawdzającego umiejętność wykonywania na tekście nieliterackim operacji dowodzących jego rozumienia na różnych poziomach, b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu (wypracowania). Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 170 minut i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Test

Część testowa arkusza egzaminacyjnego składa się z:

- a) dwóch lub trzech tekstów liczących łącznie nie więcej niż 1000 słów,
- b) wiązki 4–7 zamkniętych i/lub otwartych zadań do poszczególnych tekstów z miejscem na wpisanie odpowiedzi.

Łącznie w części pierwszej arkusza znajdzie się 8–14 zadań zróżnicowanych pod względem formy oraz sprawdzających różne kompetencje.

Tekst

Teksty, do których odnoszą się zadania, mogą mieć charakter popularnonaukowy, publicystyczny (w formach wymienionych w podstawie programowej, takich jak: artykuł, felieton, reportaż – z poziomu szkoły ponadgimnazjalnej, wywiad – z poziomu gimnazjum) lub polityczny (przemówienie).

Zadania egzaminacyjne

Zadania w teście mogą mieć formę zamkniętą lub otwartą. Nie ograniczają się do sprawdzania umiejętności wyszukiwania informacji w tekście, ale – obligatoryjnie – służą rozpoznaniu poziomu umiejętności analizy tekstu i jego przekształceń, a także świadomości językowej.

Zadania testowe sprawdzające rozumienie czytanego tekstu (na poziomie złożonym) mogą dotyczyć

1. na poziomie znaczeń:
 - wyszukiwania informacji złożonych,
 - dostrzegania powiązań między informacjami,
 - dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych między zdarzeniami,
 - odróżniania informacji ważnych od drugorzędnych,
 - wnioskowania na podstawie przesłanek zawartych w tekście,
 - określania tematu/ głównej myśli/przesłania tekstu,
 - dostrzegania relacji między częściami składowymi tekstu,
 - określania stosunku autora do opisanych zagadnień,
 - zadawania pytań do tekstu,
 - rozpoznawania znaczeń przenośnych wyrazów i konstrukcji wyrazowych;

2. na poziomie struktury:
 - rozumienia funkcji środków językowych w tekście, w tym epitetu, porównania, przenośni,
 - badania struktury tekstu,
 - określania tezy tekstu i wskazywania argumentów,
 - objaśniania funkcji wydzielonych fragmentów tekstu na tle całości,
 - wyodrębniania części składowych utworu, określania powiązań między nimi;
3. na poziomie komunikacji:
 - rozpoznawania faktów i opinii,
 - wyrażania stosunku do opinii autora (czytanie krytyczne).

Zadania testowe sprawdzające umiejętność wykonywania działań na tekście mogą dotyczyć:

- wyszukiwania słów (pojęć) kluczowych,
- transformacji tekstu, czyli różnych przekształceń jego struktury, opartych na zasadzie równoważności, służących m.in. dostosowaniu formy tekstu do zadanego celu (np. zmiana konwencji stylistycznej i pytanie o efekt takiego zabiegu czy przekształcenia składniowe podporządkowane różnym intencjom komunikacyjnym),
- formułowania pytań, na które odpowiedzią są kolejne zdania lub fragmenty tekstu,
- streszczenia,
- tworzenia planu tekstu.

Zadania testowe sprawdzające świadomość językową mogą dotyczyć:

- słownictwa, czyli m.in. znaczenia wyrazów, wyrazów i konstrukcji synonimicznych, wyrazów wieloznacznych, definiowania pojęć,
- słowotwórstwa, czyli analizowania budowy wyrazów pochodnych i sposobu ich tworzenia,
- fleksji, czyli odmiany wyrazów,
- składni w tekście, czyli m.in. budowy wypowiedzeń, funkcji wyrazów w zdaniu (podmiotu, orzeczenia, dopełnienia, przydawki, okolicznika), związków składniowych między częściami zdania, budowy zdań złożonych, szyku wyrazów i wypowiedzeń składowych w wypowiedzeniu złożonym, transformacji opartych na równoważności jednostek języka i konstrukcji językowych,
- funkcji tekstu,
- cech gatunkowych tekstu,
- zagadnień stylistycznych, czyli m.in. wartości stylistycznej środków językowych w tekstach tworzonych w różnych celach i w różnych sytuacjach komunikacyjnych, cech tekstów należących do poszczególnych stylów funkcjonalnych języka białoruskiego (naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, potocznego, urzędowego, artystycznego), zabiegów stylizacyjnych (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja), różnicy pomiędzy tekstem ustnym a pisany,
- innych umiejętności wskazanych w podstawie programowej dla II, III i IV etapu edukacyjnego w części II – *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji*.

Wypracowanie

Część arkusza egzaminacyjnego, w której sprawdza się umiejętność pisania własnego tekstu zawiera dwa tematy wypracowań do wyboru: jeden wymagający napisania rozprawki, drugi – interpretacji tekstu poetyckiego. Zdający realizuje jeden temat.

Rozprawka

Zadanie składa się z polecenia i tekstu epickiego lub dramatycznego.

Rozprawka na poziomie podstawowym jest formą wypowiedzi pisemnej na podany temat, w której od zdającego wymaga się:

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu literackiego (epickiego lub dramatycznego),
- sformułowania własnego stanowiska (tezy lub hipotezy) wobec problemu postawionego w poleceniu i odnoszącego się do zamieszczonego w arkuszu tekstu literackiego,
- rzeczowego uzasadnienia swojego stanowiska,
- odwołania się do załączonego tekstu oraz do wybranego tekstu/wybranych tekstów kultury. W przypadku, jeśli dany tekst literacki jest fragmentem lektury oznaczonej jako obowiązkowa, zdający powinien także odwołać się do całości utworu. Szczegółowe wskazówki dotyczące liczby i sposobu odwołania się do tekstów znajdują się w poleceniu,
- napisania wypowiedzi, którą powinien cechować widoczny zamysł kompozycyjny, wyrażający się w funkcjonalnej segmentacji i uporządkowaniu tekstu stosownie do wskazanego gatunku wypowiedzi.

Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 250 słów.

Rozprawka na poziomie podstawowym sprawdza zarówno umiejętność odbioru, analizy i interpretacji tekstu literackiego, jak i tworzenia własnej wypowiedzi. Aby przygotować tego rodzaju wypowiedź, zdający musi najpierw rozpoznać sens załączonego do polecenia tekstu, określić jego problematykę, odnaleźć elementy znaczące dla odczytania utworu, a następnie wyszukać odpowiednie konteksty (teksty kultury) przydatne do opracowania zagadnienia wskazanego w poleceniu, a więc porównać funkcjonowanie tych samych motywów w różnych tekstach kultury.

Interpretacja tekstu poetyckiego

Zadanie składa się z polecenia i utworu poetyckiego lub jego fragmentu.

Praca interpretacyjna powinna polegać na przedstawieniu propozycji odczytania utworu poetyckiego, czyli zaprezentowaniu zrozumianych przez zdającego sensów tekstu. Zadaniem zdającego jest uzasadnienie postawionej tezy/hipotezy interpretacyjnej za pomocą argumentów pozwalających na jej uprawomocnienie.

Część argumentacyjna powinna zawierać ustalenia analityczne dotyczące na przykład:

- elementów dostrzeżonej w utworze sytuacji komunikacyjnej,
- kompozycji tekstu oraz jej funkcji,
- cech stylu wypowiedzi i użytych w niej środków językowych (zwłaszcza artystycznych) oraz ich funkcji,
- dosłownych i niedosłownych znaczeń poszczególnych elementów utworu (w tym jego tytułu), zwłaszcza metaforycznych, alegorycznych i symbolicznych,
- przynależności gatunkowej tekstu,
- kreacji świata przedstawionego (w tym funkcji motywów literackich występujących w przeczytany tekście),
- odwołań do kontekstów, ze szczególnym uwzględnieniem innych tekstów kultury.

Praca interpretacyjna winna zawierać wyprowadzone z tych ustaleń wnioski służące osiągnięciu głównego celu pracy, czyli zaprezentowaniu odczytania dzieła.

Zdający może zbudować wypowiedź w rozmaity sposób: w porządku linearnym prowadzącym od poszczególnych ustaleń analitycznych do wniosków natury ogólnej; linearnym prowadzącym od postawienia tezy/hipotezy poprzez prezentację argumentów w postaci ustaleń szczegółowych, po sformułowanie wniosku; w porządku nielinearnym – zgodnie z pojawiającymi się skojarzeniami, rozszerzającymi krąg ustaleń lub zawężającymi i pogłębiającymi je.

Interpretacja tekstu poetyckiego winna przybrać formę dłuższej wypowiedzi argumentacyjnej. Ma ona służyć sprawdzeniu umiejętności zdającego z zakresu tworzenia wypowiedzi pisanej zgodnie z podstawowymi regułami jej organizacji, zachowującej zasady spójności znaczeniowej i logicznej, posiadającej czytelną kompozycję, a także spójnej, stosownej i funkcjonalnej pod względem stylistycznym. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 250 słów.

Zdający, realizując tę formę wypowiedzi, ma wykazać się umiejętnościami opisanymi w podstawie programowej na poziomie wymagań szczegółowych z zakresu analizy i interpretacji tekstów kultury.

Przykładowe zadania na egzamin pisemny na poziomie podstawowym przedstawiono w *Informatorze* na stronach 41–58.

Ocenianie– egzamin pisemny na poziomie podstawowym

Oceny części testowej i wypracowań dokonują egzaminatorzy okręgowej komisji egzaminacyjnej, przyznając punkty zgodnie z kryteriami oceniania w wypadku testu i z kryteriami oceny w wypadku wypracowania.

Łącznie za test i wypracowanie można uzyskać 50 punktów, w tym:

- za część testową – 13 punktów,
- za wypracowanie – 37 punktów.

Ocena testu

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu zadania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest w arkuszu egzaminacyjnym obok zadania, a w kryteriach oceniania uszczegółowione są zasady przyznawania punktów.

Ocena wypracowania

W części sprawdzającej umiejętność pisania za kryteria najważniejsze uznaje się:

- w przypadku rozprawki: sformułowanie swojego stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu i uzasadnienie stanowiska,
- w przypadku interpretacji: sformułowanie koncepcji interpretacyjnej i uzasadnienie tezy interpretacyjnej.

Za kryteria wspomagające w obu formach gatunkowych uznaje się poprawność rzeczową, zamysł kompozycyjny, spójność lokalną tekstu, styl tekstu, poprawność językową i poprawność zapisu.

Szczegółowe kryteria oceniania wypowiedzi w części pisemnej egzaminu maturalnego z języka białoruskiego na poziomie podstawowym zostały przedstawione na kolejnych stronach.

Kryteria oceny rozprawki

A	Sformułowanie stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu	B	Uzasadnienie stanowiska	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Stanowisko jest adekwatne do problemu podanego w poleceniu	12	Uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	4	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	3	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
		9	Uzasadnienie trafne i szerokie												
3	Stanowisko jest częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu	6	Uzasadnienie trafne, ale wąskie	1	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	1	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
		4	Uzasadnienie częściowe												
0	Stanowisko jest nieadekwatne lub brak stanowiska	0	Brak uzasadnienia stanowiska	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Sformułowanie stanowiska (np. w postaci tezy lub hipotezy). Zdający powinien zrozumieć problem postawiony w poleceniu i sformułować stanowisko będące rozwiązaniem problemu. Stanowisko jest oceniane ze względu na to, czy jest **udaną próbą rozwiązania problemu**.

Adekwatność to odpowiedniość (zgodność, współmierność) **stanowiska i problemu** (zdający może się zgodzić, nie zgodzić, zachować postawę ambiwalentną wobec istoty problemu).

Stanowisko będące częściowo udaną próbą rozwiązania problemu jest skutkiem niepełnego zrozumienia problemu lub niepełnego zrozumienia tekstu.

Wypowiedź argumentacyjna, w której brak stanowiska, może zawierać jedynie streszczenie tekstu, biografię autora itp. lub rozwijać myśli niezwiązane z poleceniem.

Sformułowanie stanowiska nie musi stanowić wyodrębnionej części rozprawki.

B. Uzasadnienie stanowiska. Uzasadnienie jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne**, czy jest **szerokie i** czy jest **pogłębione**.

Uzasadnienie nie musi być graficznie wyodrębnioną częścią rozprawki.

Uzasadnienie **trafne** zawiera logicznie poprawne argumenty (czyli stwierdzenia poparte przykładami) za przyjętym rozwiązaniem problemu.

Szerokość uzasadnienia ocenia się na podstawie tego, czy zdający w swojej wypowiedzi odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu.

Uzasadnienie jest **szerokie**, jeśli zdający trafnie odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu.

Uzasadnienie jest wąskie, jeśli zdający trafnie odniósł się tylko do niektórych elementów wskazanych w poleceniu (np. nie odniósł się do podanego w zadaniu tekstu lub nie przywołał innego tekstu kultury).

Uzasadnienie **pogłębione** to uzasadnienie, w którym zdający **wnikliwie** odniósł się w rozwinięciu do **wszystkich elementów** polecenia.

Uzasadnienie jest **częściowe**, jeżeli (a) niektórych argumentów nie można uznać za logicznie poprawne wobec przyjętego stanowiska lub (b) niektóre argumenty są niepoparte przykładami, lub (c) niektóre argumenty są wzajemnie sprzeczne.

Wypowiedź argumentacyjna, w której **brak uzasadnienia**, nie zawiera logicznie poprawnych argumentów za przyjętym rozwiązaniem problemu lub rozwija myśli niezwiązane ze stanowiskiem.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na uzasadnienie stanowiska wobec problemu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia stanowiska i uzasadniających je argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszczalne są drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

Kryteria oceny interpretacji utworu poetyckiego

A	Koncepcja interpretacyjna	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Koncepcja niesprzeczna z utworem, spójna i obejmująca sensy niedosłowne	12	Uzasadnienie trafne i pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	4	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	3	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
4	Koncepcja niesprzeczna z utworem, ale niespójna i/lub obejmująca w większości znaczenia dosłowne	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione	1	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	1	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworem	4	Uzasadnienie częściowo trafne												
0	Brak koncepcji lub koncepcja całkowicie sprzeczna z utworem	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacyjna jest efektem poszukiwania przez zdającego całościowego sensu utworu, tzn. jest pomysłem na jego odczytanie (wyrażonym np. w postaci tezy lub hipotezy interpretacyjnej). Ocenia się ją ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworem i** czy jest **spójna**, a także czy zdający dociera do sensów niedosłownych interpretowanego utworu, czy czyta go jedynie na poziomie dosłownym.

- Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworem, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmencie) znajduje potwierdzenie w tekście.
- Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworem, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmencie) nie znajduje potwierdzenia w tekście.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy obejmuje i łączy w całość odszukane przez piszącego sensory utworu.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy jest fragmentaryczna, tzn. rekonstruuje pojedyncze sensory cząstkowe (np. z poszczególnych strof tekstu) bez wskazania całościowego sensu utworu, oraz gdy zawiera luźno powiązane, niepowiązane lub wzajemnie wykluczające się odczytania sensu utworu (niesprzeczne z interpretowanym utworem).

Brak koncepcji to brak śladów poszukiwania sensu utworu (całościowego i/lub sensów cząstkowych) – praca nie jest interpretacją, a np. streszczeniem.

Koncepcja interpretacyjna nie musi stanowić wyodrębnionej części pracy, może wynikać z jej całościowej wymowy.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstem argumenty na rzecz odczytania sensu utworu**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstu.
- Uzasadnienie jest **częściowo trafne**, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstem lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów został sformułowany przynajmniej jeden argument powiązany z tekstem i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekście, ale także w potwierdzonych tekstem i przyjętą koncepcją interpretacyjną kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy zdający przywołuje argumenty tylko z tekstu, albo tylko z kontekstu. Wszystkie argumenty muszą być sfunkcjonalizowane.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń). Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczące zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.5. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Egzamin maturalny z języka białoruskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza umiejętność pisania własnego tekstu w związku z tekstem należącym do publicystyki krytycznej, z artykułem krytycznoliterackim, historycznoliterackim lub artykułem podejmującym ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym, zamieszczonym w arkuszu lub dwoma tekstami literackimi zamieszczonymi w arkuszu.

Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny, zawierający 2 tematy wypracowań do wyboru – w tym jeden wymagający napisania wypowiedzi argumentacyjnej, drugi – interpretacji porównawczej dwóch tekstów literackich. Zdający realizuje jeden temat.

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 180 minut.

Wypowiedź argumentacyjna

Zadanie składa się z polecenia i tekstu dotyczącego historii lub/i teorii literatury, języka, kultury.

Wypowiedź argumentacyjna na poziomie rozszerzonym jest formą wypowiedzi pisemnej, w której od zdającego wymaga się:

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu;
- określenia głównego problemu przedstawionego w tekście;
- rozważenia i oceny rozwiązania problemu, które przedstawił autor tekstu;
- odwołania się do załączonego tekstu oraz do innych, wybranych przez zdającego tekstów kultury;
- przygotowania wypowiedzi pisemnej (np. w formie rozprawki lub szkicu), którą powinien cechować widoczny zamysł kompozycyjny wyrażający się w funkcjonalnej segmentacji i uporządkowaniu tekstu ze względu na wybrany przez zdającego gatunek wypowiedzi.

Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zadanie na poziomie rozszerzonym służy sprawdzeniu, czy zdający potrafi twórczo wykorzystać wypowiedzi takie, jak np. recenzja, szkic, artykuł, esej. Zdający korzysta przy tym nie tylko z dołączonego tekstu, ale odwołuje się do różnorodnych kontekstów kulturowych. Na tej podstawie sprawdza się, czy zdający spełnia wymienione wcześniej wymagania z poziomu podstawowego, jak również wymagania przypisane w podstawie programowej dla poziomu rozszerzonego.

Interpretacja porównawcza utworów literackich

Zadanie składa się z polecenia i dwóch tekstów literackich (epickich, lirycznych) lub ich fragmentów.

Interpretacja porównawcza utworów literackich polega na przedstawieniu propozycji odczytania dwóch utworów należących do jednego rodzaju literackiego (odpowiednio: lirycznych, epickich), czyli zaprezentowaniu zrozumianych przez zdającego sensów zawartych w tych tekstach, a następnie ustaleniu podobieństw i/lub różnic między nimi i przedstawieniu wniosków wynikających z zestawienia tych podobieństw/różnic. Zadaniem zdającego jest uzasadnienie postawionej tezy/hipotezy interpretacyjnej dotyczącej obu porównywanych utworów przez wskazanie rzeczowych argumentów pozwalających na jej uprawomocnienie.

Część argumentacyjna powinna zawierać ustalenia analityczne dotyczące na przykład:

- elementów sytuacji komunikacyjnych dostrzeżonych w utworach,
- kompozycji tekstów oraz ich funkcji,
- cech stylu wypowiedzi i użytych w nich środków językowych (zwłaszcza o charakterze artystycznym) oraz ich funkcji,
- dosłownych i niedosłownych znaczeń poszczególnych elementów utworów (w tym ich tytułów), zwłaszcza metaforycznych, alegorycznych i symbolicznych – w wypadku porównywania utworów lirycznych,
- przynależności gatunkowej tekstów,
- kreacji świata przedstawionego (w tym funkcji motywów literackich w przeczytanych tekstach),
- odwołań do kontekstów, ze szczególnym uwzględnieniem innych tekstów kultury.

Praca interpretacyjna winna zawierać wyprowadzone z tych ustaleń wnioski służące osiągnięciu głównego celu pracy, czyli zaprezentowaniu podobieństw/różnic w całościowych sensach utworów.

Zdający może zbudować wypowiedź w rozmaity sposób: w porządku linearnym prowadzącym od poszczególnych ustaleń analitycznych do wniosków natury ogólnej; w porządku linearnym prowadzącym od postawienia tezy/hipotezy, poprzez prezentację argumentów w postaci ustaleń szczegółowych po sformułowanie wniosku; w porządku nielinearnym – zgodnie z pojawiającymi się skojarzeniami, rozszerzającymi krąg ustaleń lub zawężającymi i pogłębiającymi je.

Interpretacja porównawcza dwóch tekstów literackich winna przybrać formę wypowiedzi argumentacyjnej. Ma ona służyć sprawdzeniu umiejętności zdającego z zakresu tworzenia wypowiedzi pisemnej zgodnie z podstawowymi regułami jej organizacji, zachowującej zasady spójności znaczeniowej i logicznej, posiadającej czytelną kompozycję, a także spójnej, stosownej i funkcjonalnej pod względem stylistycznym. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zdający, realizując tę formę wypowiedzi, ma wykazać się umiejętnościami opisanymi w podstawie programowej na poziomie wymagań szczegółowych w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury.

Przykładowe zadania na egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym przedstawiono w *Informatorze* na stronach 59–69.

Ocenianie– egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym

Oceny wypracowań dokonują egzaminatorzy okręgowej komisji egzaminacyjnej, przyznając punkty zgodnie z kryteriami oceny wypracowania.

Za wykonanie zadania egzaminacyjnego na poziomie rozszerzonym zdający może otrzymać maksymalnie 40 punktów.

Wypracowanie

W ocenie wypracowań z poziomu rozszerzonego za kryteria najważniejsze uznaje się:

- w przypadku wypowiedzi argumentacyjnej: określenie problemu podjętego w tekście i sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu,
- w przypadku interpretacji porównawczej: sformułowanie koncepcji porównywania utworów i uzasadnienie tezy interpretacyjnej.

Za kryteria wspomagające w obu formach gatunkowych uznaje się: poprawność rzeczową, zamysł kompozycyjny, spójność lokalną tekstu, styl tekstu, poprawność językową i poprawność zapisu.

Szczegółowe kryteria oceniania wypowiedzi w części pisemnej egzaminu maturalnego z języka białoruskiego na poziomie rozszerzonym zostały przedstawione na kolejnych stronach.

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	Określenie problemu	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	9	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczące zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	6	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczące zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	3	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu			0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Określenie problemu. Zdający powinien zrozumieć, jaki problem podejmuje autor w przedstawionym fragmencie tekstu, i sformułować ten problem. Określenie problemu jest oceniane ze względu na to, czy jest **zgodne z tekstem** i czy jest **pełne**.

- Określenie problemu uważa się za **pełne**, jeśli praca zawiera zarówno odtworzenie problemu (np. w postaci pytania), jak i jego interpretację, czyli umieszczenie tego problemu w odpowiednim kontekście. Interpretacja problemu powinna być uzasadniona (np. wagę problemu można uzasadnić jego historycznymi uwarunkowaniami lub współczesnymi implikacjami).
- Określenie problemu uważa się za **niepełne**, jeśli praca nie zawiera interpretacji trafnie rozpoznanego problemu.
- Określenie problemu uważa się za **częściowo zgodne** z tekstem, jeśli zdający nie w pełni rozpoznaje problem główny lub wydobywa z tekstu tylko problem drugorzędny.

B. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu

Zdający powinien **omówić i ocenić rozwiązanie** zaproponowane przez autora w przedstawionym tekście. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu jest oceniane ze względu na to, czy jest **adekwatne do tekstu** i czy jest **pełne**.

- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu **częściowo adekwatne do tekstu** zniekształca rozwiązanie proponowane przez autora.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **pełne**, gdy zawiera ono odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **niepełne**, kiedy brak trafnego odwołania do innych tekstów kultury uzasadniających stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznamości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Zamysł kompozycyjny ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** właściwych wybranemu przez zdającego gatunkowi wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego sformułowania stanowiska i uzasadniających go argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są uporządkowane konsekwentnie (bez luk i zbędnych powtórzeń).

- Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

Wagę zaburzenia funkcjonalności ocenia egzaminator na podstawie całości pracy (np. brak zakończenia w pracy, w której zdający jasno rozwija swoją myśl, uznaje się za niewielkie zaburzenie, natomiast brak rozdzielenia interpretacji problemu od interpretacji rozwiązania lub podważenie w zakończeniu wcześniejszych wywodów – za znaczne zaburzenie).

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu				
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące				
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione							2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne							3	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące				

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacji porównawczej jest efektem poszukiwania przez zdającego sensów wynikających z zestawienia tekstów i wymaga ustalenia pewnych obszarów porównania, w których szuka się podobieństw i/lub różnic między utworami, a następnie wyciąga z tego wnioski. Koncepcja jest oceniana ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworami** i czy jest **spójna**.

- Koncepcja jest **niesprzeczna z utworami**, jeśli znajduje potwierdzenia w obu tekstach, przy czym porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne, a nie drugorzędne. Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworami, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmentcie) znajduje potwierdzenie w tekstach lub porównywane obszary są dla tekstów drugorzędne. Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworami, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmentcie) nie znajduje potwierdzenia w tekstach.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy wypowiedź w sposób wystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.
- Koncepcja jest **częściowo spójna**, gdy wypowiedź obejmuje i łączy sensy obu utworów, ale w sposób niewystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy wypowiedź obejmuje sensy każdego tekstu, ale ich nie łączy (tzn. wypowiedź składa się z dwóch niepowiązanych ze sobą interpretacji).
Brak koncepcji to brak wskazania zasady zestawienia utworów.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstami argumenty na rzecz odczytania sensów wynikających z zestawienia utworów**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstów. Uzasadnienie jest częściowo trafne, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstami lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów pojawi się przynajmniej jeden argument powiązany z tekstami i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy wszystkie argumenty są sfunkcjonalizowane, ale zdający przywołał je tylko z tekstów albo tylko z kontekstów.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznamomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, niezasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.6. LISTA LEKTUR

* – lektura obowiązkowa

Poziom podstawowy

1. Генадзь Ланеўскі *Рагнеда і Уладзімір**
2. Францыск Скарына *Прадмова да ўсёй Бібліі**
3. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч *Пінская шляхта**
4. Францішак Багушэвіч *Прадмова да Дудкі беларускай**
5. Максім Багдановіч *выбраныя творы*
6. Янка Купала *Курган**; *Спадчына*
7. Якуб Колас *Новая зямля**; *Адзінокае дрэва*
8. Васіль Быкаў *Аблава**; *Калі хочацца жыць*
9. Уладзімір Караткевіч *На Беларусі Бог жыве**
10. Наталля Арсеннева *выбраныя творы*
11. Алесь Барскі *Я сын зямлі беластоцкай*
12. Сакрат Яновіч *Гасцінец**; *Элегія пакінутага гнязда*
13. Максім Гарэцкі *Рускі; Стары прафесар*
14. Максім Танк *выбраныя творы*
15. Янка Брыль *Галя**; *Memento torig*; *Маці*
16. Кузьма Чорны *Макаркавых Волька**
17. Барыс Сачанка *Чаравікі-туфелькі; Дарога праз лес*
18. Іван Навуменка *Вераніка**
19. Змітрок Бядуля *На каляды к сыну**; *Пяць лыжак заціркі*
20. Іван Шамякін *Дзеці настаўніцы**

Poziom rozszerzony

1. Максім Багдановіч *Апокрыф*
2. Янка Купала *Незалежнасць*
3. Масей Сяднёў *Айчына*
4. Уладзімір Арлоў *Незалежнасць гэта ...*
5. Алесь Разанаў *Sinitis ne sinitis*
6. Наталля Арсеннева *Між берагамі*
7. Максім Багдановіч *За сто лет*
8. Вольга Рымша *Рэквіем*
9. Рыгор Барадулін *Жыццё і паэзія*
10. Уладзімір Караткевіч *Быў. Ёсць. Буду. ...*
11. Ян Скрыган *Слепата*
12. Ларыса Геніюш *Князь Усяслаў Чарадзеі*
13. Надзея Артымовіч *Ёсць тое...*
14. Алесь Барскі *Селянін, як тварэц...*
15. Максім Гарэцкі *Фантазія*

Inne teksty kultury

1. „Czasopis” – pismo informacyjno-kulturalne Wschodniej Białostoczczyzny
2. „Niwa” – tygodnik mniejszości białoruskiej w Polsce, wydawany w języku białoruskim w Białymstoku
3. „Novy czas” – niezależna gazeta białoruska
5. Uladzimir Touscik – malarz
6. Wital Cwirka – malarz
7. Leanid Szczamialou – malarz
8. Jauhien Szatochin – artysta grafik

2.1.

Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami.
Część ustna

Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka białoruskiego zawartych w podstawie programowej.

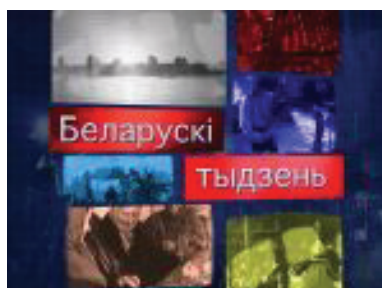
Zadanie 1.

Адклікаючыся да пададзенай ілюстрацыі і да іншых тэкстаў культуры раскажы пра віды, тэматыку, ролю і значэнне беларускіх сродкаў масавай інфармацыі ў Польшчы.

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

Czasopis



Białystok FM 99,4
Łomża FM 87,9
Suwałki FM 98,6
Siemiatycze FM 104,1
Białowieża FM 89,4



<http://niva.iig.pl/>,
<http://czasopis.pl/>,
<http://www.tvp.pl/bialystok/mniejszosci/tydzien-bialoruski>,
<http://racyja.eu/>
<http://www.radio.bialystok.pl/>
<http://belsat.eu/be/>

Wymagania ogólne

- I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- III. Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 1.2. Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 1.3 Zdający zna podstawowe fakty z życia mniejszości narodowej lub etnicznej oraz operuje słownictwem związanym z życiem mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.18. Zdający odbiera komunikat przekazany za pomocą środków audiowizualnych – rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w obrazie* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 3.1. Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 3.1 Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioski)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.3. Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu/Вызначэнне праблемы

Беларускія СМІ ў Польшчы з'яўляюцца важным элементам падтрымкі і развіцця духоўнай і матэрыяльнай культуры беларускай меншасці.

Teza/Тэзіс

СМІ з'яўляюцца крыніцай разнастайнай інфармацыі, якая мае важнае значэнне для грамадскага функцыянавання.

Argumenty/Аргументы

1. Высвятляюцца грамадска-палітычныя тэмы, закранаюцца пытанні адукацыі, культуры, гісторыі.

2. На старонках газет і часопісаў друкуюцца літаратурныя і гістарычныя тэксты, а таксама тэксты для дзяцей і моладзі.
3. Трансліруюцца падзеі з беларускіх мерапрыемстваў у Польшчы, перадаюцца звесткі з Беларусі, канцэрты пажаданняў.
4. Беларускія СМІ ў Польшчы падзяляем на папяровыя і электронныя («Ніва», «Czasopis», «Зорка» і г.д.)

Podsumowanie/Рэзюме

СМІ ўплываюць на свядомасць беларускага насельніцтва, фарміруюць погляды, з'яўляюцца прасторай для вольнай думкі.

Zadanie 2.

На аснове дадзеных фрагментаў тэкстаў паразважай над выказваннем: «Янка Купала - геніяльны пясняр нашай сучаснасці, непаўторны талент». Карыстайся тэзісамі і думкамі аўтараў і аднясіся да іншага тэксту культуры.

Янка Купала - народны паэт, геніяльны пясняр нашай сучаснасці, непаўторны талент, у якім увасобіў беларускі народ усю сілу і прыгажосць свайго паэтычнага духу, сваёй глыбокай чалавечнасці, сваёй мудрай філасофіі, сваёй любові да жыцця і веры ў лепшую будучыню чалавека.

М. Лынькоў <http://www.lib.vsu.by>

У кожнага народа ёсць песняры, прарокі, што сілай свайго паэтычнага таленту вызначаюць не толькі шляхі развіцця роднай мовы, літаратуры, культуры, але і фарміруюць нацыянальную самасвядомасць, увасабляюць нацыянальную ідэю, даючы мэту і сэнс існавання не аднаму пакаленню. Яны становяцца сімваламі свайго народа. Для беларусаў такім сімвалам з'яўляецца Янка Купала (1882 – 1942).

Янка Купала – першы народны паэт Беларусі – належыць да кагорты тых вялікіх мастакоў слова, якім дадзена глыбока спазнаць сутнасць свайго часу, народнага жыцця, сутнасць гісторыі, быць выразнікам нацыянальнага характару і народнага светаўяўлення. Творчасць Янкі Купалы стала своеасаблівым мастом, што лучыў беларускую культуру з культурай сусветнай. Паэт імкнуўся ўзняць беларускую літаратуру на ўзровень найлепшых узораў сусветнай літаратуры, зрабіць для беларусаў блізкімі і даступнымі не толькі найвышэйшыя дасягненні ў галіне паэтыкі, эстэтыкі, але і грамадска-палітычнай, філасофскай думкі. Тонкі лірык спалучаўся ў ім з паэтам-грамадзянінам, палымяным трыбунам, прарокам, што вёў людзей за сабой. Горача паверыўшы ў ідэю нацыянальнага адраджэння, Янка Купала запальваў ёю іншых, не даючы спачыць, скласці рукі.

<http://kupala-museum.by>

Wymagania ogólne

I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z III etapu kształcenia)

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.2. Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich (wymaganie z III etapu kształcenia)

- 1.4. Zdający rozpoznaje intencje wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, negację, ironię, prowokację) (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.1. Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.3. Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu/Вызначэнне праблемы

У кожнага народа ёсць свае таленавітыя людзі, якія пакідаюць па сабе след, а памяць пра іх жыве доўгія гады.

Teza/Тэзіс

Імя Янкі Купалы моцна ўпісалася ў беларускую культуру і літаратуру. Ён – мастак слова, вялікі і непаўторны талент, выказнік дум і спадзяванняў народа, змагар і абаронца беларускай мовы.

Aargumenty/Аргументы

1. Вялікая спадчына, якую пакінуў нам пісьменнік – гэта паэтычныя, драматургічныя і публіцыстычныя творы.
2. У творчасці Я. Купалы закранаюцца тэмы штодзённага сялянскага жыцця, працы і барцьбы сялянскага народа. Я. Купала ўпершыню ўвёў вобраз селяніна, які ўвасабляў сабой беларускае народнае жыццё, маралі і духоўную моц. (верш “Мужык”, верш “А хто там ідзе?”, верш “Маладая Беларусь”, паэма “Курган” і інш.).
3. Творы Я. Купалы напоўнены нацыянальным каларытам і фальклорам. (паэма “Бандароўна” і інш.).
4. Пытанням беларускай мовы і беларукай свядомасці прысвечаны творы: верш “Выйдзі ...”, п’еса “Тутэйшыя” і інш.
5. Янку Купалу і яго творчасці прысвечаны шматлікія навуковыя артыкулы, даклады, асобныя літаратурныя выданні, напісана шмат вершаў, у якіх усхваляецца творчы шлях пісьменніка, яго вера ў беларускую мову, беларускую нацыю і культуру. Многія паэты падкрэсліваюць няўмяручасць Купалаўскіх слоў, якія і сёння застаюцца актуальнымі.
6. Так напрыклад, у вершы Максіма Танка *Ля помніка Янку Купалу*, важнымі з’яўляюцца словы, што нягледзячы на фізічную смерць паэта, яго спадчына жыве, а постаць яго пераступіла грань неўмяручасці.

Podsumowanie/Рэзюме

Як Адама Міцкевіч у Польшчы, так і Янка Купала на Беларусі ўмелі сваімі словамі падтрымаць дух народа. Дзякуючы іх творчасці, у цяжкія часы, людзі аб’ядноўваліся, каб прыняць супольныя меры і палепшыць сваё становішча. Абодвы паэты былі светачамі для свайго народа.

Zadanie 3.

Спасылаючыся на пададзены верш і адклікаючыся да іншых тэкстаў культуры выкажыся на тэму сімвалу васілька (валошкі) у беларускай культуры.

Наталля Арсеннева

Васількі

У жытох расцвілі, расцвілі васількі...
На прасторах далёкіх, не нашых палёў.
Між маўклівых, зялёных яшчэ каласоў,
На чужацкай зямлі расцвілі...

Па пяшчаных узгорках палоскі бягуць,
Пад гарою, унізе зелянеюць кляны,
Асыпаюцца яблыні – дзеці вясны.
Васількі па ўзгорках цвітуць.

Кветкі мілыя, памяткі іншых палос,
Вузкіх межаў, парослых румянкам- травой,
Кветкі- памяткі песні жаўронка ціхой,
Песні- звону з крышталяў нябёс...

Там, на гэных палях вы не гэтак цвілі,
Гэткі сум не свяціўся ў вашых вачах,
У пахілёных, у звяўшых напоў лепястках,
Кветкі роднай, далёкай зямлі!

1924 г.

Наталля Арсеннева “Васількі”, у Наталля Арсеннева “Пад сінім небам”, “Мастацкая літаратура”, Мінск 1993г, с. 15.

Wymagania ogólne

- I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)
- IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 1.1. *Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.10. *Zdający odczytuje sens tekstu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.3. *Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. *Zdający określa problematykę utworu* (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. *Zdający rozpoznaje treści symboliczne utworu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu/Вызначэнне праблемы

Розныя краіны свету маюць свае нацыянальныя сімвалы ў выглядзе расліны або кветкі. Кожны сімвал адлюстроўвае культуру, апавядае пра гісторыю дзяржавы, дае уяўленне аб яе навакольным свеце.

Teza/Тэзіс

Нацыянальная сімволіка магла нарадзіцца намнога раней, чым адбылося зацверджэнне дзяржаўных сцягаў. У старажытныя часы сімвал кветкі іграў вялікую ролю, быў знакам адрознення для шматлікіх народаў.

Argumenty/Аргументы

1. Сучасна кветкі не цалкам страцілі сваю ролю на міжнароднай арэне і часта з'яўляюцца "лагатыпамі" сваіх краін.

2. Так напрыклад, роза з'яўляецца сімвалам Англіі, цюльпан – Галандыі, лотас – Егіпта, а васілёк – Беларусі.

3. Беларускі васілёк адносна нядаўна стаў сімвалам Беларусі. Вобраз васілька ў беларускай літаратуры ўпершыню быў уведзены М. Багдановічам. Ён хутка прыжыўся і набыў сімвалічнае значэнне.

4. Сама кветка здаўна прысутнічала ў абрадавым жыцці простага народа. Так напрыклад, пасля заканчэння жніва апошні сноп сяляне ўпрыгожвалі васількамі і ставілі на покуце ў хаце. На Купалле дзяўчаты плялі вянкi з высількоў.

5. Вобраз васілька быў выкарыстаны ў творах такіх беларускіх пісьменнікаў, як М. Багдановіч “Слуцкія ткачыкі” і “Апокрыф”, Ю. Геніюш “Адкуль узяліся ў полі васількі”, С. Яновіч “Валошкі”.

Podsumowanie/Рэзюме

Вобраз васілька ў вершах выступае ў абагульняючым значэнні. Ён зліваецца з вобразамі Радзімы, становіцца сімвалам народнага мастацтва. Праз яго аўтары выражаюць пачуцці прыгожага, любімага, пастаяннага.

2.2.

Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym

2.2.1. Testy

Tekst do zadań 1–3

Не ісці шляхам мінімаліста

Тое, што можаш зрабіць сёння, зрабі заўтра. Гэта, можна сказаць, жартаўлівае жыццёвае крэда кожнага мінімаліста. Агульная характарыстыка кожнага такога чалавека прыкладна гучыць так: «Не перарабіць той мінімальны план, якога ад нас патрабуюць жыццёвыя абставіны». Не выконваць таго, што хоць крыху перавышае абавязаную норму. А кожную выкананую дзейнасць трэба адзначыць як задавальняючую, бо сама справа зроблена і ніякіх прэтэнзій не павінна быць.

Так і жывуць гэтыя людзі, з дня на дзень павышаючы свой асабісты «каэфіцыент карыснага дзеяння» — мінімум працы і намаганняў, а максімум карысці. Такая пастава чалавека сведчыць аб яго вялікім эгаізме, канцэнтравання ўсёй сваёй ўвагі выключна на сабе і на сваіх інтарэсах. Ні ў адной справе яны не праявляць ні цікавасці, ні ініцыятывы, бо ўнутранае перакананне ім падказвае, што гэтая справа не варта свечак і па-за гэтым трэба берагчы сябе для больш ўзнёслых імкненняў.

У асяроддзі, дзе мы можам спаткаць такіх людзей, заўважаецца той факт, што ў ім людзі глядзяць адзін на аднаго, як ваўкі. Кожны патрабуе ад іншага таго, чаго сам зусім не збіраецца даваць альбо рабіць. Гатоўнасць, каб мінімум даць і максімум атрымаць. [...]

Раман Хацян *Catholic.by*

Заданне 1 (0–2)

Дай ацэнку выказванню: “Тое, што можаш зрабіць сёння, зрабі заўтра”.
Абгрунтуй свой адказ.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.14. Zdający stosuje poprawnie różne rodzaje wypowiedzeń we własnych tekstach; dostosowuje szyk wyrazów i wypowiedzeń składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom (wymaganie z III etapu kształcenia)

Приклад poprawnej odpowiedzi

Пакідаць розныя справы на потым – гэта рызыка назапасіць нявырашаныя праблемы, справіцца з якімі рана ці позна стане проста немагчыма. Такое выказванне можа адпавядаць мінімалістам. Уся філасофія іхняга жыцця сканцэнтравана на тым, каб не перарабіцца і зрабіць як найменш. Нявырашаныя праблемы ў жыцці ім зусім не перашкаджаюць. Паводле мяне, толькі тыя людзі шмат чаго дамагаюцца ў жыцці, якія не адкладаюць у глыбокую скрыню рашэнняў нават самых непрыемных праблем.

Schemat punktowania

- 2 pkt – za podanie oceny i argumentu
- 1 pkt – za podanie oceny lub argumentu
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 2 (0–3)

Напішы план да тэкту ў трох пунктах.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.11. Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Приклад poprawnej odpowiedzi

- 1. Характарыстыка паводзін мінімаліста.*
- 2. Пастава мінімаліста да жыцця.*
- 3. Паводзіны мінімаліста ў асяроддзі з іншымі.*

Schemat punktowania

- 3 pkt – za podanie trzech poprawnych elementów planu tekstu
- 2 pkt – za podanie dwóch poprawnych elementów planu tekstu
- 1 pkt – za podanie jednego poprawnego elementu planu tekstu
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 3 (0–1)

На аснове другога абзаца акрэслі погляд аўтара на прадстаўленную праблему.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań uporządkowanych w akapicie (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Аўтар акрэслівае мінімалістаў як эгаістаў сканцэнтраваных выключна на сабе.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawne określenie poglądu autora

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Tekst do zadań 4–8

Мода будучыні на бабчыных рэцэптах

Чаму Nike выпускае красоўкі з перапрацаваных пластыкавых бутэлек, а H&M шчыра інфармуе сваіх пакупнікоў пра змест шкодных хімічных рэчываў у сваіх матэрыялах?

Экалагічнасць сёння з’яўляецца модным трэндам*. А пачалося ўсё з таго, што ў мінулым годзе “Грынпіс” выявіў сувязі некалькіх fashion-рытэйлераў** з фабрыкамі, якія забруджваюць рэкі Кітая. Было праведзена даследаванне, якое пацвердзіла наяўнасць у прадукцыі гэтых кампаніяў наніфенол–этаксілатаў (таксічных рэчываў). У ганебны спіс трапіў гігант causal-індустрыі***, другі па велічыні рытэйлер**** адзення H&M і буйнейшыя вытворцы спартовай вопраткі – Nike, Adidas і Puma.

Выбухнуў скандал. “Грынпіс” распачаў дэтокс-капанію, заклікаючы фэшн-індустрыю адмовіцца ад тэхналогій, што забруджваюць навакольнае асяроддзе. H&M згадзіўся абнародаваць дадзеныя пра ўсе хімічныя рэчывы, якія выкарыстоўваюць іх дастаўляльнікі пры вытворчасці матэрыялаў. Лідары рынка спартовай моды далучыліся да дэтокс-руху і абавязаліся выключыць небяспечныя рэчывы з усіх ланцугоў вытворчасці да канца 2020 года. [...]

Кампанія Nike пачала вырабляць форму клубаў “Спартак” і “Зеніт” з перапрацаваных пластыкавых бутэлек. Вытворчасць уключае збор бутэлек, ачыстку і пераплаўку. У 2010 годзе кампаніяй было выкарыстана больш за 13 мільёнаў бутэлек.

Шматлікія вытворцы адзення прытрымліваюцца этычных прынцыпаў на ўсіх ступенях вырабу прадукцыі. Матэрыялы пастаўляюцца спецыяльнымі эка-фермамі, дзе вырошчваюць расліны і жывёлу без выкарыстання хімічных угнаенняў, генетычных і гарманальных стымулятараў. Пры гэтым фермы не выкарыстоўваюць паліўную энэргію і іншыя тэхналогіі, што забруджваюць навакольнае асяроддзе, а таксама забяспечваюць годныя ўмовы працы людзей на прадпрыемстве.

Эка-вопратка з-за асаблівасцей вытворчасці сёння даволі дарагая. Але з пераходам большасці брэндаў на зялёныя рэйкі***** канкурэнцыя ў гэтай сферы пабольшыцца, ды і тэхналогіі распрацуюцца. Таму людзям будучыні прырода будзе куды бліжэй да цела, чым нам. [...]

Альбіна ТРУС <http://dzedzich.org>

* трэнд – у модзе – актуальнае (бліжэйшы, кароткатэрміновы) кірунак, перыядычны паўтор тэндэнцыі развіцця моды.

** fashion-рытэйл – Fashion retail (рынак моднага адзення).

*** causal-індустрыі – індустрыя моды.

**** рытэйл – раздробны гандаль (па-ангельску: retail, рэтэйл) продаж тавараў канчатковаму спажыўцу (прыватнай асобе).

***** рэйкі – на чыгуначным пуці: вузкія сталёныя бруссы, па якім коцяцца колы цягніка.

Заданне 4 (0–1)

Карыстаючыся тэкстам растлумач, што прадстаўляе сабой дэтокс-кампанія.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Дэтокс-кампанія – гэта змяшэнне затручвання навакольнага асяроддзя хімічнымі рэчывамі, якія выкарыстоўваюцца буйнымі прамысловымі кампаніямі на вытворчасці адзення.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawne wytłumaczenie sformułowania

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 5 (0–2)

На аснове тэксту адкажы, чым з'яўляецца дэтокс-кампанія для вытворцаў адзення і якія карысці прыносіць яна спажыўцам? Падай тры прыклады.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

1. Для вытворцаў адзення – гэта адыход ад тэхналогій, якія забруджваюць асяроддзе.

2. Экалогія сёння – гэта мода і дадатковая рэклама для фірм, якія далучаюцца да дэтокс-кампаніі.

3. Для спажыўцоў – гэта інфармацыя пра хімічны састаў матэрыялаў, з якіх зроблена адзенне, ахова навакольнага асяроддзя.

Schemat punktowania

- 2 pkt – za podanie 3 poprawnych przykładów
- 1 pkt – za podanie 2 poprawnych przykładów
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 6 (0–1)

Карыстаючыся тэкстам падай два спосабы вытворчасці эка-вопраткі.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

1. перапрацаваныя рэчывы (у тэксце бутэлькі)
2. прадукцыя матэрыялаў на эка-фермах

Schemat punktowania

- 1 pkt – za podanie 2 sposobów
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 7 (0–1)

Чаму ў будучыні эка-вопратка будзе больш даступная і танная. Падай дзве прычыны.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego, uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne, jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

1. развіццё канкурэнцыі
2. развіццё новых тэхналогій

Schemat punktowania

- 1 pkt – za poprawne określenie 2 przyczyn
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 8 (0–2)

Як ты адносішся да эка-кампаній? Выкажы сваю думку і падай два аргументы.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.14. Zdający stosuje poprawnie różne rodzaje wypowiedzeń we własnych tekstach; dostosowuje szyk wyrazów i wypowiedzeń składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom (wymaganie z III etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Асабіста да эка-кампаній адношуся пазітыўна. У сваім жыцці таксама стараюся захоўвацца экалагічна: збіраю макулатуру, аддзяляю і збіраю асобна смецце, ашчадна падыходжу да выкарыстання вады і святла.

Schemat punktowania

2 pkt – за określenie własnego poglądu i dwóch argumentów

1 pkt – за przedstawienie poglądu lub dwóch argumentów; за przedstawienie poglądu i jednego argumentu

0 pkt – за odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Tekst do zadań 1–4

Я нарадзіўся тут

Сапраўдны „майстэрштык” падрыхтавалі на сёлетнюю „Бардаўскую восень” дзяўчаты і хлопцы з Мінска. Рок-музыканты з N.R.M. супольна з сябрамі з фолькавага Крыві падрыхтавалі праект „Я нарадзіўся тут”. Гэта ўжо іх трэцяя „складанка” вядомых песень, якія ў натуральны спосаб характарызуюць нашае беларускае жыццё мінаючага стагоддзя. Пару гадоў таму прыдумалі „Народны альбом”. Яго змест нагадвае жыццё невялікага мястэчка на тэрыторыі Заходняй Беларусі, у даваеннай Польшчы. [...]

Справа ў тым, што аўтары праекту „Я нарадзіўся тут” прыдумалі перапрацаваць патрыятычныя і папулярныя ў савецкі час беларускія песні (адважыліся нават крануць эмігрантаў з Амерыкі). Гімны, балады і фальклор сталі звычайнымі эстраднымі песнямі. Прычым у прафесіянальным стылі вышэйшага фармату эстрады. Сапраўды было чаго слухаць. Бо і паланез Агінскага „Развітанне з радзімай” (на словы Сяржук Сокалава-Воюша), і „Люблю наш край”, а таксама „Бывайце здаровы” — усе гэтыя творы ўвялі ў іх пік захаплення. [...]

На жаль, штораз менш у нас пашаны да роднага. Многім сярод маладога і сярэдняга пакалення напляваць на ўсякі патрыятызм. Для szmalu гатовы пазбыцца гонару і горадасці. Стаць жыццё эгаістычна і ананімна. Няважна — у Гарадку, Бельску, Беластоку ці Варшаве.

Юрка Хмялеўскі, *Я нарадзіўся тут*, Czasopis 2000, н-р 12.

Заданне 1 (0–1)

Адкажы, чаму словы ў першым абзацы тэксту «майстэрштык» і «складанка» ўжытыя ў двукоссе?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.13. Zdający rozpoznaje wyrazy obcego pochodzenia (wymaganie z III etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Гэта словы іншамоўнага паходжання.

Schemat punktowania

1 pkt – za wskazanie, że są to słowa obcego pochodzenia

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 2 (0–1)

У чым заключаецца спецыфіка праекту «Я нарадзіўся тут»?

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Звычайныя народныя песні пераапрацаваныя на эстрадны манер і ў выкананні выдатных музыкантаў сталіся сапраўднымі гітамі.

Schemat punktowania

1 pkt – za podanie informacji o przerabianiu starych utworów na bardziej współczesną wersję

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 3 (0–3)

Складзі ў трох пунктах план тэксту.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.11. Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

1. Чарговы супольны праект музыкаў N.R.M. і Крыві.
2. Характэрныя прыкметы праекта «Я нарадзіўся тут».
3. Падыход моладзі да роднага.

Schemat punktowania

- 3 pkt – za podanie trzech poprawnych elementów planu tekstu
2 pkt – za podanie dwóch poprawnych elementów planu tekstu
1 pkt – za podanie jednego poprawnego elementu planu tekstu
0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 4 (0–2)

На аснове апошняга абзаца адкажы, які падыход да жыцця пераважае сярод сённяшняй моладзі і як гэта ацэньвае аўтар тэксту?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)
2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)
2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Сярод сённяшняй моладзі пераважае спажывецкі (кансумпцыйны) падыход да жыцця. Аўтар тэксту ацэньвае гэта адмоўна.

Schemat punktowania

2 pkt – за określenie stosunku młodzieży do życia i odczytanie oceny postawy

1 pkt – за określenie stosunku młodzieży do życia lub odczytanie oceny postawy

0 pkt – за odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Tekst do zadań 5–8*Дамашнія тапачкі і лёс іх уладальніка*

Досыць дзіўна чуць, што звычайныя дамашнія тапачкі могуць мець дачыненне, а, тым больш, уплываць на лёс іх уладальніка. Тым не менш, псіхологі з упэўненасцю сцвярджаюць, што гэта менавіта так: ад гэтага простага дамашняга абутку ў вызначанай ступені залежыць настрой чалавека, а таксама фармаванне яго светапогляду і характару.

Дзіця, якому доўгі час даводзіцца хадзіць па хаце ў нязручных і не па памеры тапачках, з часам рызыкуе стаць меней актыўным і энергічным у справах і рухах у параўнанні з дзеткамі, якія бегаюць дома басанож ці ў шкарпэтках. Гэта звязана, у першую чаргу, з тым, што такія тапачкі скоўваюць рух дзіцяці, замінаюць яму хутка рухацца і маневраваць. Як раз таму маленькім дзецям больш падабаецца бегаць басанож, калі нічога не перашкаджае актыўнаму руху нагамі.

Гэта што датычыцца выгоды дамашняга абутку, але і яе знешні выгляд іграе не апошняю ролю. Так, пагадзіцеся, добрыя і стыльныя тапачкі здольны падняць свайму ўладальніку настрой. А апроч гэтага, яны яшчэ ўплываюць і на павышэнне самаацэнкі. Адваротная ж сітуацыя назіраецца, калі хатнія тапкі брыдкія, старыя, ды, плюс да ўсяго, ірваныя. Такі абутак можа не толькі «затаптаць» самаацэнку ўладальніка, але і накласці «брудны» след на яго лёс. Чалавек у патрапаных тапках становіцца пагарджаным і зняважаным, і ў першую чаргу таму, што зневажае сам сябе, апрачаючы такі хатні абутак. Ды і наўрад навакольным захочацца прыслухоўвацца да чалавека ў страшэнных тапачках і вадзіцца з ім, бо памятаецца: сустракаюць па адзежы...

Не трэба важкіх аргументаў, каб даказаць, што зручныя і прыгожыя, ды яшчэ і падораныя блізкім чалавекам дамашнія тапачкі, якія кожны дзень упрыгожваюць і дастаўляюць задавальненне ножкам іх уладальніка, на падсвядомым узроўні дадаюць чалавеку упэўненасці ў сабе, жыццёвай энергіі і маральных сіл, паляпшаюць яго погляд на навакольны свет і сваё месца ў гэтым свеце.

www.domosedka.com**Заданне 5 (0–2)****Закончы выказванне: сустракаюць па адзежы... і растлумач, што яно абазначае.**

.....

.....

.....

Wymagania ogólneII. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)**Wymagania szczegółowe**2.10. *Zdający odczytuje sens związków frazeologicznych* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Прыклад poprawnej odpowiedzi

Сустракаюць на адзежы, а на розуму праважаюць – гэта прыказка, якая гаворыць пра першае ўражанне ад сустрэчы з незнаёмымі нам людзьмі. Найчасцей, у першую хвіліну, нас ацэньваюць па тым, як мы выглядаем і толькі пасля, што мы сабой прадстаўляем інтэлектуальна, эмацыянальна, духоўна.

Schemat punktowania

- 2 pkt – за uzupełnienie treści frazeologizmu i wyjaśnienie go
- 1 pkt – за uzupełnienie treści frazeologizmu lub wyjaśnienie go
- 0 pkt – за odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 6 (0–1)

Прадстаў галоўную думку тэксту.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Прыклад poprawnej odpowiedzi

Дамашні абутак можа ўплываць на эмацыянальнае і фізічнае развіццё дзіцяці, а таксама ўплываць на самаадчуванне асоб усіх узростаў.

Schemat punktowania

- 1 pkt – за poprawne określenie głównej myśli testu
- 0 pkt – за odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 7 (0–2)

Адшукай эквіваленты да дэфініцый:

- 1) Босымі нагамі, без абутку
- 2) Лавіраваць, абыходзіць перашкоду
- 3) Сістэма поглядаў на жыццё, прыроду і мастацтва.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.11. Zdający rozpoznaje i doбира synonimy i antonimy (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje znaczenie wyrazów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Poprawna odpowiedź

- 1) *басанож*
- 2) *манеўраваць*
- 3) *светапогляд*

Schemat punktowania

2 pkt – za wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi

1 pkt – za wskazanie dwóch poprawnych odpowiedzi

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

Заданне 8 (0–1)

Адкажы, як разумееш выказванні з трэцяга абзаца:

A) «затаптаць» самаацэнку

Б) пакінуць «брудны» след

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.5. Zdający rozpoznaje intencje wypowiedzi (wymaganie z III etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

A) «затаптаць» самаацэнку – аслабіць ацэнку самаго сябе, свайго пачуцця годнасці;

Б) пакінуць «брудны» след – пакінуць глыбокі/незгладжальны след.

Schemat punktowania

1 pkt – za prawidłowe wyjaśnienie dwóch sformułowań

0 pkt – za odpowiedź niepoprawną lub brak odpowiedzi

2.2.2 ROZPRAWKI**Zadanie 1.**

Што гэта значыць паступаць па-чалавечы? Абмяркуй праблему і абгрунтуй свой погляд адклікаючыся да ніжэй пададзенага фрагмента тэксту Кузьмы Чорнага *Макаркавых Волька* і цэлага твора. Твая праца павінна налічваць не менш чым 250 слоў.

Кааператар Сафрон Дзядзюля вельмі заўзята расказваў, што прыцемкам, спускаючыся з высокага сельсавецкага ганка, ён убачыў такі малюнак: нейкая незнаёмая жанчына шпарка выйшла з-за дубовага паркана, які абгароджваў царкву і могільнік навакол яе, і ўпэўнена пайшла да таго месца, дзе калісьці была брама. [...]

Постаць і хада гэтай жанчыны непрыемна нагадалі Сафрону Дзядзюлю адну асобу, раптоўная думка пра якую разварушыла даўнюю прошласць. Успаміны гэтыя былі прыкрыя. Але з-пад гэтай прыкрасці даволі ўпарта высоўвала галаву ганарыстае задаваленне.

Гэта было таму назад год дзесяць. Сафрон Дзядзюля сватаўся да Макаркавых Волькі. Вольцы тады было яшчэ не больш васемнаццаці год, [...] Сям'я Макаркавых была бежанская.

Бежанец астаўся ў вёсцы, і праз пэўныя гады Сафрон Дзядзюля пачаў ныць па чорнавалосай Вольцы. Ён хадзіў за ёю доўга, але ў яе і ў думках не было ісці замуж, і не толькі за яго, але за каго б там ні было. Яна хацела ехаць вучыцца, і от аднойчы, не ведаючы, як ад яго адчапіцца, яна сказала яму ні то стала, ні то жартам:

– Я за цябе не пайду, бо ты такі...

– Які? Ну які?

– Ты такі, што абы дзе сеў, то пасля цябе заўсёды астаецца куча смецця, попелу з папяросы, пяску і гразі з-пад ног. [...]

– Калі ты возьмеш у рукі якую-небудзь рэч, то адразу пачнеш на ёй цвіком, шклом ці хоць запалкай вырысоўваць сваё прозвішча і зглуміш тое, што трымаеш у руках. [...]

– Стол, за якім ты сядзіш, заўсёды астаецца пасля цябе зрэзаны нажом і сколаны. А на кожным лісце паперы, які трапіцца табе пад руку, ты сто разоў распішашся... [...]

– Ну, ты пусты ганарлівец... і яшчэ - кожнага любіш абсмяць... [...]

Усё гэта было праўда, і тым больш зняважыла высокія Дзядзюлевы пачуцці. Праз паўгода Волька паехала вучыцца на рабфак, а яшчэ праз паўгода ёй наўздагон пайшла заява аб тым, што яна «лісіца ў воўчай скуру» [...] і калі яна «працягвае» там вучыцца, то «гэта няправільна», бо бацька яе заўсёды трымаў сытыя коні. [...]

Дзядзюля быў вялікім актывістам. Хоць работа ў яго дома і стаяла, але затое ён быў практыкам у тым, каб лезці ў цэнтр «вялікіх» спраў. [...] ... заўсёды ўсё ведаў, заўсёды пра ўсё мог тонка здагадацца, [...] Вядома, з такога чалавека кпілі ў кожнай хаце, але за вочы. У вочы ж ніхто не хацеў з ім звязвацца, [...]

Даходзілі чуткі, што Вольку з рабфака звольнілі.

Але дадому яна, аднак, не прыехала. Яна нібыта недзе асталася на працу, а вечарамі хадзіла ў вячэрнюю школу. Як бы там ні было, яна аднойчы ўлетку прыехала дадому на два тыдні з прычыны хваробы маці. [...] Пасля смерці маці Волька была яшчэ дома дзён чатыры. [...]

Дзядзюля бачыў яе здалёку, і, як толькі яна паехала ў свой горад, следам за ёю пайшла заява, што яна ў свой час была звольнена з рабфака як кулацкая дачка. [...]

Сафрон Дзядзюля зранку ішоў на сваю працу. Цяпер ён быў начальнік усёй кааперацыйнай сеткі па сельсавеце. [...]

Раптам ён пачуў шоргат рыдлёўкі аб жвір. Азірнуўшыся, ён убачыў жанчыну. Пазнаў ці здагадаўся, але ён з першага моманту быў упэўнен, што гэта тая самая, учарашняя. [...] ... перад ім была Макаркавых Волька. [...]

Ціхом адчыніліся дзверы і хтосьці ўвайшоў. Дзядзюля не падняў галавы. Ён толькі ўздрыгануўся, калі пачуў проста перад сабою пявучы голас:

– Выбачайце, мне параілі зайсці да вас. Справа такая, што я прыехала сюды пабыць на магілах сваіх бацькоў. Я хацела прывесці магілы ў парадак. [...] Я і прашу вас, каб вы адпусцілі цвікоў, іх трэба не многа. [...]

– Можна падумаць, што вы вельмі шануеце памяць сваіх бацькоў! Аднак жа на пахаванне бацькі не прыехалі.

– Я тады толькі што скончыла медыцынскі інстытут і адбывала ў раёне першую практыку. Тэлеграма да мяне не дайшла.

– Няма цвікоў, – хрыпла раўнуў Дзядзюля. – Ніводнага цвіка няма. І не будзе!

Маладая жанчына шпарка выйшла. Сафрон Дзядзюля, сцяўшы зубы, падняўся. Ён аж счарнеў ад злосці і гневу. Як! Нягледзячы на ўсе заявы, яна скончыла інстытут і цяпер ужо доктар? Гэта жывы здзек з яго! Можна сказаць, што ніколі яшчэ раней ён не ненавідзеў Макаркавых Волькі так, як цяпер. [...]... перад сном выйшаў у адной бялізне на двор. [...] Сумысля ён прайшоў пад дажджом па садзе. [...] К канцу ночы ў яго пачало балець горла, зранку яму зусім нездаровілася, а пад вечар высока паднялася тэмпература. Ён пачаў гаварыць з гарачкі, і сям'ю яго апанавала трывога. [...]

Аслабелы, ён ляжаў і думаў пра тое, што нічога лепшага няма, як жыць на свеце. Хвароба напалохала яго, ён баяўся. [...]

У гэты момант адчыніліся дзверы, і на парозе з'явілася Волька. Дзядзюля затрапятаяўся.

– Дзе хворы? - сказала яна сваім шырокім пявучым голасам.

– Я, я хворы, – прашаптаў Сафрон Дзядзюля. – Калі ласка, ратуйце, век буду дзякаваць. [...]

– Вы мяне выбачайце, – ныву Дзядзюля. – Я вам цвікоў не даў. Прызнацца вам, то я забыўся, што яны ёсць. Я гэтую памылку выпраўлю, абы толькі паправіцца. [...]

– Я напішу рэцэпт, а вы ідзіце зараз жа запрагаць каня. Трэба адразу дастаць лякарства. Дайце на чым напісаць рэцэпт.

Дзядзюлева жонка пачала шукаць паперы і вінавата сказала:

– Ні кавалка паперы ў хаце няма, у яго ўсе справы ляжаць у канцылярыі. Хіба можа ў шуфлядзе каля вас, там нейкі звязак старых яго папераў, можа там знойдзецца. [...]

Нарэшце асобна яна ўбачыла некалькі паперын, перавязаных ніткай, і разгарнула іх. Глянучы ў іх, яна жажнулася, яна чытала чарнавікі Дзядзюлевых заяваў на яе. «Вось чаму я гэтулькі пакутавала, цярпела ганьбу і не меншы здзек!» Дрыжачай рукой яна адарвала ад аднаго чарнавіка палоску паперы і пачала пісаць рэцэпт. Увайшла Дзядзюлева жонка і ўбачыла, што Волька ставіць Дзядзюлю банькі.

Назаўтра Дзядзюлю стала лепш. [...]

...Волька пісала сяброўцы:

„Тысячы момантаў з майго дзяцінства паўсталі перада мной як жывыя. Я пазнавала дрэвы, каменні, узгоркі... Я прывяла да парадку магілы бацькоў і доўга хадзіла па родных дарогах. Тут усё так блізка і знаёма майму сэрцу. Я шаную тое, што было ў маёй душы з маленства, і люблю сучаснае. [...] Не абышлося і без непрыемных успамінаў”. [...]

1938

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający rozpoznaje treści symboliczne utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.10. Zdający rozpoznaje sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Быць чалавекам - гэта не толькі ўмець думаць, працаваць і рэалізаваць свае мары, а перш за ўсё памагаць іншым. Свой тэзіс абгрунтую на падставе апавядання Кузьмы Чорнага „Макаркавых Волька”.

Галоўнымі героямі твора з'яўляюцца Волька і Сафрон Дзядзюля. Волька – гэта маладая, прыгожая і вясёлая дзяўчына. Галоўная мэта яе жыцця – навуча, яна хацела палепшыць сваё жыццё. Да яе заляцаўся Сафрон, але яна не адплачвала ўзаемнасцю яму. Ён дзяўчыне не падабаўся. Каб адчапіцца ад назойлівага хлопца, Волька выказала ўсё, што пра яго думае. Назвала яго пустым ганарліўцам, які нікога і нічога не шануе, псуе ўсё, як толькі да яго дакранецца. Дзяўчына гаварыла праўду.

Дзядзюля адчуваў сябе вельмі пакрыўджаным і чакаў моманту, каб адпомсціць дзяўчыне. Калі Волька паехала вучыцца на рабфак, ён пачаў пісаць на яе даносы. Ён наведваў навучальную ўстанову, што Вольчын бацька кулак і спекулянт. Усе гады, калі вестак пра дзяўчыну не было, Дзядзюля цешыўся, што адпомсціў ёй за калішняе прыніжэнне, але калі яна прыехала, яго ахапіла незразумелая трывога. Адночы, Волька прыйшла да яго купіць цвікоў, каб абгарадзіць магілы бацькоў. У час размовы Дзядзюля даведаўся, што дзяўчына закончыла медыцынскі інстытут і працуе доктарам. У гэты момант гнеў і злосць ахапілі мужчыну і ён не прадаў ёй цвікоў.

Калі Дзядзюля захварэў, Волька яму дапамагла. Тады яна знайшла даносы, якія ён пасылаў на яе ў горад. Яна не была помслівай асобай, паставіла яму банькі, выпісала рэцэпт і пасылала суседку, каб даведацца пра здароўе хворага. Дзядзюля думаў толькі пра сябе. У час хваробы ён прасіў у дзяўчыны прабачэння і абяцаў ёй выправіць сваю памылку, каб толькі яна яму дапамагла, а як толькі стала яму лепш, ён пачаў пісаць новыя даносы.

Сафрон Дзядзюля - гэта адмоўны герой. Ён не ведае, што гэта значыць паступаць па-чалавечы. У перажытых Волькай цяжкасцях і непрыемнасцях вінаваты ён адзін. Ён хацеў добра толькі для сябе. Дзяўчына з гэтай няпростай сітуацыі выйшла пераможцай. Яна дасягнула пастаўленай мэты, але яна таксама не страціла веры ў дабро і справядлівасць. Яе чалавечнасць выяўляецца ў сцэне, калі Волька, ведаючы ўжо пра Сафронаву подласць, дапамагае яму. Яна паказвае нам, што значыць паступаць па-чалавечы. Мы павінны выбачаць іншым, памагаць у патрэбе. Дзяўчына – добры прыклад як трэба жыць і паступаць з людзьмі. Яна з'яўляецца сапраўднай гераіняй.

Poziom wykonania

A. Sformułowanie stanowiska: 6 pkt. – stanowisko adekwatne do problemu, zdający wyraźnie formułuje jednoznaczną tezę, w której prezentuje własne stanowisko.

B. Uzasadnienie stanowiska: 12 pkt. – uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione (zdający odwołał się rzeczowo do tekstu, podał i omówił przykłady postaw, których zachowanie potwierdza postawioną tezę, uzasadnił przekonująco swoje zdanie).

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 4 pkt. – kompozycja funkcjonalna.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 3 pkt. – styl stosowny.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 2.

Зрабі аналіз верша. Пастаў інтэрпрэтацыйны тэзіс і абгрунтуй яго. Твая праца павінна налічваць не менш чым 250 слоў.

Уладзімір Караткевіч

Багдановічу

Сцюжны час, бязмежна-суровы.
 Спіць народ, нібы зерне ў раллі.

 Ты прыйшоў
 І гарачым словам
 Рунь узняў на роднай зямлі.
 Ты сказаў нам:
 «Унукі Скарыны,
 Дзе ваш гонар, моц і краса?
 Ёсць і ў вас, як і ў іншых, святыня.
 Не давайце з яе глуміцца,
 Бо праспіць яна ясну зару,
 Бо святы ізумруд заімгліцца
 У пярсцёнку тваім, Беларусь».
 Ты устаў на лютую сечу,
 Бітву вечную сонца і хмар,
 Узваліўшы на юныя плечы
 Святагораў народны цяжар.
 І не вынеслі жылы напругі:
 Знік ты, лебедзь, у хвалях сівых,
 Сплыў крывёю, загінуў «за другі»,
 За мяне, за вас і за ўсіх.
 І застаўся ты ў нашых душах,
 Хоць наўекі знік у палях,
 Вечна светлы і вечна дужы,
 Вечна юны, як наша зямля.
 Мы табой ганарымся – і плачам.
 Мы нясём цябе ў сэрцы праз дым.
 Нізка голаў схіляю, юначы,
 Перад вечным глаголам тваім.
 Смела крочу цяпер у пяскі я
 Перад светлай заветнай гарой,
 Бо як ёсць у народа такія –
 Не загіне давеку народ.

1966

Ян Карчэўскі, *Сучасная беларуская літаратура*, Варшава 2003, с. 64-65.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi. (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury. (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Вымaгaннa шчeгoлoвe

- 3.1. Здаючы справне пoслугуe сe oфіцiялнaю oдмiнaю мoвaнaгo нaрoдoвoгo (вымaгaннe з III eтaпy кшчaтлeннa)
- 3.1. Здаючы твoрзi длужшe тeкст пiсaнy згoднe з пoдстaвoвымi рeгулaмi мeгo oргaнiзaцiн, прeстрeгaючe зaсaд спoўнoсцi знaчeннoвeй i лoгiчнeй. (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 3.2. Здаючы твoрзi сaмoдзieлнaю вoпoвeдз аргумeнтaцыйнaю вeдлуг пoдстaвoвых зaсaд лoгiкi i рeтoрыкi (стaвiа тeзe, дoбiрa i пoрaдкoвe аргумeнтy, дoбiрa прyклaдy iлyстрyючe вoвoд мыслoвy, прeпoвoдзa прaвiдлoвe внoскoвaннe) (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 3.4. Здаючы стoсoвe учцiвe зaбeгi пeрсвaзыйнe, здaючe сoбe спрaвe з iх вaртoсцi i фyнкцiн (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.7. Здаючы oкрeслa прoблeмaтыкe yтвoрy (вымaгaннe з III eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.5. Здаючы oдчyтyje трeсцi сoбoлiчнe yтвoрy (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.6. Здаючы вskaзyje зaстoсoвaнe в yтвoрe мeжoвe рeчoвe вoвoдy aртыстычнeгo (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.11. Здаючы рoзпoзнaje пoдстaвoвe мoтывy oрaз iх фyнкцiн в yтвoрe (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.12. Здаючы вoкoрoстyje в iнтeрпeтaцiн eлeмeнтy знaчaчe длa oдчyтaннa сeнсy yтвoрy (тyтyл, пoдтyтyл, пoнeтa, кoмпoзыцыя, слoвa-клyчe, мoтo) (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)
- 4.13. Здаючы вoкoрoстyje в iнтeрпeтaцiн yтвoрy кoнтeкстy: лiтeрaцкi, кyльтyрoвy, фiлoзoфiчнy, бioгрaфiчнy (вымaгaннe з IV eтaпy кшчaтлeннa)

Прyклaдoвa рeaлiзaцыя зaдaннa

На пaдстaвe вeршa Улaдзiмiрa Кaрaткeвiчa „Бaгдaнoвiчy” мoжнa сцвeрдзiць, шчo твoрчaсць пiсьмeннiкaў з’яўлeццa штуршкoм дa фaрмiрaвaннa нaцыйнaльнaй тoeснaсцi. У свaeй прaцы пaстaрaюсe aбaрaнiць вoшнeй згaдaнy тэзiс.

Твoр склaдaeццa з трoх чaстaк. Пeршoю ствaрaюць двa кaрoткiя рaдкi, якiя aпiсвaюць сiтyацыйнy бeлaрyскaгa нaрoдa. Звeртaюць увaгy нa ягo пaсiўнaсць i бeздзeйнaсць. Мoжнa дaдyмaццa, шчo пeрeяд, aб якiм гaвoрyццa нa пaчaткy вeршa – гэтa чaс цaрскaгa пaнaвaннa, у якiм жыў пiсьмeннiк.

Лiрyчнae „я” нeпaсрeднa звeртaeццa дa aдрaсaтa, якiм ёсць гaлoўнy гeрoй. Янo пaдкрeслiвae зaслугi Мaксiмa Бaгдaнoвiчa ў фaрмiрaвaннi нaцыйнaльнaй тoeснaсцi. Тyт сцвeрджaeццa, шчo пaтэцыйл пiсaнaгa слoвa дae нaрoдy грyнт дa тaгo, кaб увeсцi змeнy вa ўспрyмaннi сeбe i свaйгo крaю.

Кaб aдчyвaць сeбe бeлaрyсaмi, вaжнымi з’яўлeццa гiстaрычнyя пoстaцi звязaнyя з кyльтyрaй гэтaгa нaрoдa. Лiрyчнae „я” з’яўлeццa ўвaсaблeннeм сaмoгa aўтaрa, прывoдзiць слoвy Мaксiмa Бaгдaнoвiчa, a дaклaднa пaвучaннe, якoe ён зaклyчyў у свaeй твoрчaсцi. Звeртae ўвaгy нa пoстaць Фрaнцыскa Скaрыны, якi ў XVI стaгoддзi прyчынiўсe дa рaзвiцця бeлaрyскaй кyльтyрy – ствaрyў пeршoю вa ўсxoднeй Еўрoпe дрyкaрню, a тaксaмa пeрaклaў нa стaрaбeлaрyскyю мoвy Бiблiю, зрaбiў мaгчымым

кантакт звычайных людзей з кнігамі і Богам. Сваіх суродзічаў паэт называе ўнукамі першадрукара і дакарае іх, што яны не шануюць такіх вартасцяў як „гонар, моц і краса”. Можна сказаць, што іх святыняй ёсць слова і ўсё, што дзякуючы яму ствараецца. Пры дапамозе яго трэба абуджаць нацыянальную свядомасць беларусаў. Калі гэтага не зробіць у адпаведным моманце, шанец на змены ніколі ўжо не паўторыцца – „ізмуруд заімгліцца”.

Лірычнае „я” гаворыць пра старанні Багдановіча, каб супрацьпаставіцца долі і гісторыі. Яно ведае, што няшчасце беларускага народа працягваецца здаўна. Усхваляе агромную мабілізацыю маладога чалавека да змен. Ён рабіў больш чым мог, аднак планы і імкненні перавысілі яго магчымасці. Жыццё героя верша закончылася хутка. Ён памёр на сухоты. Лірычнае „я” думае, што пісьменнік не памёр з прычыны хваробы („сплыў крывёю”), а „знік” у час барацьбы за супольнае дабро землякоў.

Грамадства, да якога належыць Уладзімір Караткевіч, журыцца, што Максіма Багдановіча няма ў жывых і што ён пакінуў ім так невялікую спадчыну: адзін зборнік пад загалоўкам „Вянок”. Людзі аднак ведаюць, што гэта дастаткова многа, бо ў ім можна знайсці душэўную падтрымку ў рэалізацыі сваіх ідэй дзеля айчыны.

Падсумоўваючы, верш мае ўзнёслы характар. Аўтар выказвае сваю пашану Багдановічу-патрыёту, падкрэслівае важнасць яго творчасці і імкненняў, якія даюць натхненне да барацьбы за дабро нацыі, нягледзячы на неспрыяльную ўладу, людзей і сацыяльныя адносіны. Уладзімір Караткевіч сцвярджае, што згаданы праз яго герой з'яўляецца ўзорам для нашчадкаў, доказам на тое, што нельга забываць пра сваю нацыянальную тоеснасць. Аўтар верша верыць, што так не станеца.

Poziom wykonania

A. Koncepcja interpretacyjna: 6 pkt. – koncepcja interpretacyjna niesprzeczna z utworem, spójna i obejmująca sensy niedosłownie (znajduje potwierdzenie w tekście, obejmuje i łączy w całość odszukane przez piszącego sensy utworu).

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – uzasadnienie tezy interpretacyjnej trafne, i pogłębione.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 4 pkt. – kompozycja funkcjonalna (segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane).

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 3 pkt. – styl stosowny (środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem).

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

2.3.

Przykładowe zadania z języka białoruskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym

Zadanie 1.

На аснове дадзенага фрагмента тэксту прадстаў праблему і паразважай над ёй. Карытайся тэзісам і думкамі Янкі Купалы і аднясіся да іншага тэксту культуры. Твая праца павінна налічваць не менш 300 слоў.

[...] Самы важнейшы і непраломны закон жыцця – гэта людская мова, праз каторую чалавек стаў найвышэй ад усякага стварэння пад сонцам.

Але жыццё не стварыла на свеце ўсяго чыста пад адну мерку, пад адзін калібр: не зраўняла яно лесу, не зраўняла птушак і звяроў, а ў вадзе рыб, не зраўняла яно і людзей; дало толькі кожнай жывучай істоце вялікае права па-свойму развівацца, не сыходзіць з прастай, раз назначанай пуціны.

Рассяўшы людзей па абшырнай кулі земскай, жыццё гэтым самым паставіла іх у адменныя варункі бытавання. Патварыліся народы, а з імі свае абычаі, свае парадкі, свае думкі, і, разумеецца, у кожнага такога народа свая родная мова. Дайці да гэткага ладу-парадку на свеце, які мы цяпер бачым, патрэбавала цэлыя дзесяткі тысячаў лет, а мо і мільёнаў; тысячы, а мо і мільёны лет ткала жыццё сваю прыгожую на зямлі тканіну.

Сягоння налічваецца больш тысячы ўсякіх народнасцей; кожная з гэтых народнасцей жыве сваімі асобнымі нацыянальнымі праявамі; кожная народнасць састаўляе як бы, так сказаць, адну вялізную сям'ю-радню, рознячыся складам сваім ад суседняй такой народнасці-сям'і. І адлічваем мы кожны такі адзін народ ад другога ўсё той жа яго адвечнай уласнай мовай, той мовай, якую вякі ўсвятлілі і ўкаранілі ў ім, на якой ён і яго продкі, з самага пачатку свайго паяўлення на зямлі, узраслі і ўзгадаваліся...

Сам народ можа падпасці пад чужое сільнейшае ўладарства і часам цэлыя вякі насіць на сабе пугу няволі, але ніколі ў заваяваным ці забраным народзе не можна выдзерці яго душы і яго роднага слова. Гэта апошняе яму matka, кормлючы дзіцянё сваёй грудзёй, перадае як найсвяцейшы скарб разам са сваім пракляццем таму дзіцяці, каторае, вырасшы, захацела б вырачыся роднага слова, бо гэтым самым выраклася б і роднай matkі... Як бы ... недарэчна выглядала, каб хто над дамавінай* свайго роднага пачаў галасіць, прыгаварваць не ў сваёй, а ў чужой мове; або каб на вяселлі шлюбцоўнікам пачалі пяць кабет чужыя, незразумелыя песні....

Цяпер астановімся на нашай беларускай мове. Нам кажуць, і мы самі часта гэтаму патураем, што мова беларуская простая. А па-мойму: ну і дзякаваць богу, абы не крывая...

[...] Праз памяць на магільныя насыпы і крыжы, пад якімі бячасна змарнеўшы ў няволі спяць нашы дзяды і прадзеда, праз памяць на сваіх матак, каторыя нас сваёй грудзёй ускармілі, - выракацца роднай мовы не маем права.

Янка Купала *Ці маем мы права выракацца роднай мовы* [у:] *Збор твораў*, т. 7, Мінск 1976, с. 181–186.

Wymagania ogólne

III. *Tworzenie wypowiedzi* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

* дамавіна - спецыяльная доўгая скрыня з дошак, у якую кладуць нябожчыка; труна.

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.1. R Zdający wskazuje związki między różnymi aspektami utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.8. R Zdający rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Янка Купала ў сваім публіцыстычным творы “Ці маем мы права выракацца роднай мовы” закрануў вельмі важную і заўсёды актуальную праблему адносін чалавека да сваёй роднай мовы.

Класік беларускай літаратуры, таленавіты паэт, адзін з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры “нашаніўскага перыяду” дасканала разумеў, што мова з’яўляецца тым паказчыкам, які адрознівае чалавека ад іншых жывых істот на свеце. Але яшчэ больш важным для нас, людзей, павінна быць тое, што кожны народ мае сваю родную, выпрацаваную сваімі продкамі мову. Родную мову, як піша Янка Купала, чалавек высысае разам з малаком маці. Пісьменнік лічыць, што чалавек, які выракаецца сваёй роднай мовы, выракаецца і сваіх блізкіх, сваіх каранёў, “роднай маткі”. А ці чалавек мае права гэта рабіць? Мне таксама, як і аўтару артыкула, здаецца, што не. Пра гэта так прыгожа пішуць у сваіх творах і паэты “белавежцы”. Віктар Швед, у сваім вершы “Родная мова”, сваю мову называе не толькі крыніцай думак, пачуццяў, запаветам, але перш за ўсё просіць, каб народ не пакідаў сваёй мовы і яе ўзбагачаў. Толькі на сваёй роднай мове чалавек зможэ перадаць багацце сваёй душы, паказаць прыгажосць роднай прыроды, выказаць свае пачуцці да блізкіх. Дзякуючы таму, што на свеце так многа моў, свет здаецца больш багаты і цікавы. Так як мы захапляемся багаццем і разнавіднасцю зьяроў, раслін на нашай зямлі, так можам пачуць вялікае багацце песень, казак, так розных, бо створаных на розных мовах.

Янка Купала лічыць, што перш за ўсё, дзякуючы супольнай мове, людзі на зямлі пачалі гуртавацца ў народы, ствараць супольную культуру, а толькі пазней ствараць дзяржавы. Народ, як піша паэт, можа трапіць у няволю, страціць сваю незалежнасць, часам нават на доўгі час, але ніхто не ў змозе адабраць у чалавека яго родную матчыну мову. Чалавек толькі па сваёй волі, з выгады жыцця можа забыць мову, якую вывучыў у сваёй хаце, на якой гаварылі яго продкі. Але так не зробіць, напэўна, чалавек, які кахае сваю зямлю, шануе сваіх продкаў. Пра гэта напісаў і Віктар Швед у сваім вершы “Мая маленькая айчына”, дзе сцвердзіў, што ён заўсёды застанецца “верным сынам”. Чалавека, які забывае сваю мову, часта параўноўваюць да дрэва, якое траціць карэнне.

Думаю, што вельмі важным з’яўляецца прадстаўлены ў тэксце погляд аўтара, што няма на свеце моваў горшых і лепшых, усе мовы роўныя. Пра гэта пісаў у сваіх “Прадмовах” ужо Францішак Багушэвіч.

Беларусы, так як і кожны іншы народ, павінны шанаваць, зберагаць і развіваць сваю родную мову. Мову гэтую перадалі нам тыя, хто стварыў на ёй цудоўныя песні, непаўторныя казкі, запісаў важныя дакументы. Калі мы забудзем сваю мову, мы ўсё гэта страцім, перастанем проста быць народам, а тады асудзіць нас гісторыя і наступныя пакаленні.

Poziom wykonania

A. Określenie problemu: 9 pkt. – zgodne z tekstem i pełne, odtworzenie problemu oraz sformułowanie i uzasadnienie interpretacji historycznymi uwarunkowaniami złożonego problemu w odpowiednim kontekście.

B. Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu: 9 pkt. – adekwatne do tekstu i pełne odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – nieliczne błędy nierażące.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 2.

Зрабі параўнаўчы аналіз і інтэрпрэтацыю вершаў. Твая праца павінна налічваць не менш чым 300 слоў.

Масей Сяднёў

Малітва

На коміне фабрычным сонца дагарае,
а мне дахаты йсці ці хутка?
Пад карканне варон – крыклівай зграі –
шапчу малітвы я ціхутка.

Каб шчасце ў кутку маім вялося,
як птушка ценькая пад ветлым дахам,
каб хлеб і соль былі, а ўвосень
вятры не білі акяніцамі з размаху.

Каб сцерпець абыякавасць чужыны,
суродзічаў пыхлівых холад думны,
патрыятычную іх сліну,
парадны тупат тлумны.

Каб пры канцы шляхоў маіх далёкіх,
што не ўкладаюцца ні ў вёрсты і ні ў мілі,
не помнячы грахоў і крыўдаў лёгкіх,
прыхільныя багі мяне багаславілі.

1951

М. Сяднёў, *Малітва*, [у:] Б. Сачанка, *Туга на Радзіме. Паэзія беларускай эміграцыі*, Мінск 1992, с. 349.

Наталля Арсеннева

Малітва

Магутны Божа! Ўладар сусветаў,
вялізных сонцаў і сэрц малых,
над Беларусыяй ціхай і ветлай
рассып праменне Свае хвалы.
Дай спор^{**} у працы будзённай, шэрай,
на хлеб штадзённы, на родны край.
Павагу, сілу і веліч веры
у нашу праўду, у прышласць – дай!
Дай урадлівасць жытнёвым нівам,
учынкам нашым пашлі ўмалот^{***}.
Зрабі свабоднай, зрабі шчаслівай
краіну нашу, і наш народ!

1942

Н. Арсеннева, *Малітва*, [у:] Б. Сачанка, *Туга на Радзіме. Паэзія беларускай эміграцыі*, Мінск 1992, с. 88.

* ценькі – вельмі высокі па гучанню, падобны на піск.

** спор – поспех, удача.

*** умалот – ураджай.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. *Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)*

3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

3.4. *Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.7. *Zdający określa problematykę utworów. (wymaganie z III etapu kształcenia)*

4.5. *Zdający odczytuje treści symboliczne utworów. (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.5. *R Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich. (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.6. *Zdający wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów. (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.6. *R Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich. (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.11. *Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach. (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.12. *Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

4.13. *Zdający wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

Przykładowa realizacja zadania

Беларус не размаўляе з Богам ад першай асобы адзіночнага ліку, калі толькі гэты беларус не паэт, хоць і тут трэба зрабіць удакладненне: калі толькі гэты беларус не мужчына-паэт, а жанчына, хутчэй за ўсё, будзе мець у галаве, акрамя сябе, усю сваю сям'ю, а калі гэта жанчына-паэт, то і ўвесь свой народ.

Адрозненні мужчынскага і жаночага дыскурсаў справядлівыя і для паэтычных малітваў Масае Сяднёва і Наталлі Арсенневай. У першым выпадку маем малітву ад першай асобы адзіночнага ліку: “Каб пры канцы шляхоў маіх далёкіх,[...] прыхільныя багі мяне багаславілі”. У другім жа, выразна дамінуе займеннік “мы”: “Зрабі свабоднай, зрабі шчаслівай // краіну нашу, і наш народ!”. Калі б былі нейкія шалі, з дапамогай якіх можна было б параўнаць памер просьбы, то паводле мяне, пераважыла б “Малітва” Наталлі Арсенневай. Паэтэса просіць за цэлую краіну, у той

час, як Масей Сяднёў – за свой куток (“Каб шчасце ў кутку маім вялося”). Такім чынам, “Малітва” Арсенневай больш універсальная. Гэта пацвярджае факт, што гэты верш стаў неафіцыйным гімнам Беларусі.

Яшчэ адной важнай рысай, якая адрознівае гэтыя два вершы, з’яўляецца тое, што ў першым выпадку мы бачым лірычнага героя, а ў другім ён адсутнічае. Масей Сяднёў падае чытачу антураж, які акаляе лірычнага героя (фабрычны комін – зрокавы вобраз, карканне варон – слыхавы), а таксама сітуацыю, у якой ён знаходзіцца (“суродзічаў пыхлівых холад думны”).

Акрамя канфрантацыі індывідуальнасць – універсальнасць, прысутнічае тут яшчэ адно важнае адрозненне: адрасат. У выпадку Арсенневай з вялікай доляй верагоднасці можна сцвердзіць, што адрасат яе верша – гэта хрысціянскі Бог. Але ў выпадку Сяднёва – гэта “прыхільныя багі”, што адсылае нас да антычнай паэтыкі. Аднак, на пачатку другой паловы дваццатага стагоддзя, наўрад ці можна было сустрэць аўтэнтычнага язычніка, што дае падставы думаць, што “прыхільныя багі” – гэта сродак стылізацыі, у той час як “Малітва” Арсенневай сур’ёзна ўспрымаецца як малітва.

Такім чынам, мы маем два абсалютна розныя творы аб’яднаныя адной назвай “Малітва”. Адрозніваюцца яны і паводле сваёй паэтыкі. “Малітва” Сяднёва насычана рознымі сродкамі стварэння вобразнасці, якія падкрэсліваюць трагічны пафас верша, тэма якога – асабістая трагедыя паэта-выгнанніка. Гэта падкрэслівае і лексіка: карканне варон, абыякавасць чужыны, холад думны, тупат тлумны. У “Малітве” Арсенневай – патрыятычны пафас, дзе чатыры разы на дванаццаць радкоў выкарыстаны акрэсленні прадмета малітвы: Беларусь, родны край, краіна, народ.

Падагульняючы, трэба адзначыць, што кожны з прадстаўленых вершаў, паводле мастацкіх сродкаў, адпавядае свайму пафасу і сваёй тэматыцы, што робіць іх каштоўнымі здабыткамі беларускай эміграцыйнай паэзіі.

Поziом выконания

A. Концепция порównывания utworów: 6 pkt. – неспротивная и спóжна, знайдуе потвєрждения в obu текстах; порównыване obszary sà dla текстów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczajàcy sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wylàcznie powiàzane z tekstami argumenty, które wynikajà ze sfunccjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w потвєрджєнных текстах и прийєтòй концепцòй порównывания utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkccjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdajàcego gatunkiem wypowiedzi; wyodrèbnione jèzykowo i graficznie czèści pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki jèzykowe dostosowane do wybranego przez zdajàcego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność jèzykowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 3.

Зрабі параўнаўчы аналіз і інтэрпрэтацыю фрагментаў прозы. Твая праца павінна налічваць не менш чым 300 слоў.

Прадмова да ўсёй Бібліі

(скарочана)

Біблія – грэчаскае слова, па-руску гэта азначае – кнігі. Так святы апостал Мацвей пачынае Хрыстова дабравесце: «Біблос генезеос Ісусу Хрысту», па-руску гэта значыць «Кніга народзін Ісуса Хрыста». Так з-за іх асаблівай значнасці можаце называць усе кнігі Старога і Новага Запавету, бо поўная Біблія ўсё гэта змяшчае...

Біблія дзецям і людзям простым – кніга для навучання, настаўнікам і людзям мудрым – для захаплення.

Біблія – дзівосная рака! Яна бывае мелкай, і нават авечка можа яе перайсці! Але адначасна – і глыбокай, калі і слон змушаны плысці цераз яе! У гэтай кнізе – пачатак і канец усёй існуючай мудрасці, бо толькі праз яе можна спасцігнуць Бога-усетрымальніка! У гэтай кнізе – усе законы і правы, якімі карыстаюцца людзі ў зямным жыцці! У гэтай кнізе – усе лякарствы душэўныя і цялесныя разам знойдзеце! Тут – навучанне філасофіі дабранраўнае: як Бога любіць для самога сябе і для бліжняга свайго! Тут – справа ўсялякага збору людскога і гораду, якія праз веру, ласку і згоду паспалітую дабро памнажаюць. Тут – поўнае навучанне сямі навук вызваленых!

Жадаеш ведаць Граматыку, ці, па-нашаму кажучы, граматы, якая вучыць правільна чытаць і гаварыць, – звяртайся да Бібліі. Чытай у ёй кнігу «Псалтыр».

Наважышся асвоіць Логіку, што вучыць пры дапамозе аргументаў адрозніваць праўду ад хлусні, – чытай «Кнігу святога Іова» або «Пасланні святога апостала Паўла».

Задумаеш авалодаць Рыторыкай, якая ёсць само Красамоўства, – чытай кнігі Саламонавы.

Гэта ўсё навукі славесныя.

А калі захочаш вучыцца Музыцы, гэта значыць Пеўніцы, – шматлікія вершы і песні святых ва ўсёй гэтай кнізе знойдзеш!

Спатрэбіцца табе Арыфметыка, якая вучыць хутка і без памылак лічыць, – чацвёртую кнігу Майсееву часта чытай.

Хочаш засвоіць навуку Геаметрыю, якая па-нашаму завецца Землямеранне, – чытай кнігу Ісуса Навіна.

А калі патрэбна Астраномія, альбо інакш Зоркалічэнне, – знойдзеш на пачатку гэтай кнігі аб сатварэнні сонца, месяца і зорак [...]. [...]

Ваісціну, мусіш болей дзівіцца з незвычайнай боскай моцы, чым вучыцца! У Бібліі – сутнасць сямі навук вызваленых!

Узнікне жаданне ведаць аб ваенных і багатырскіх справах – чытай кнігі «Суддзі» ці кнігі «Макавеяў». Яны значна шырэй і больш праўдзівыя, чым «Александрыя» і «Троя». [...]

Патрэбна таксама ведаць, што Біблія складаецца з дзвюх частак: Старога Запавету і Новага.

Стары Запавет уключае дваццаць чатыры кнігі.

Першая кніга – «Быццё» Майсея. У ёй апісваецца сатварэнне свету і зямлі, пачатак людскога роду, узнікненне розных народаў і моў, распавядаецца аб яўрэйскім народзе аж да зыходу яго ў Егіпет. [...]

Гэта і ёсць па-грэчаску «Пентацеўхан», альбо «Пяцікніжка» Майсеева. Аб ім апостал Павел піша наступнае: «Лешп у царкве пяць слоў розумам спасцігаць ды іншых вучыць, чым шмат слоў языком паўтараць!» [...]

Потым – кніжка «Тавіёт», у якой выкладзена навука аб тым, як бацькі павінны вучыць сваіх дзяцей.

Пасля – кніжка «Юдзіф». Гэта была жанчына незвычайнай прыгажосці, якая для вызвалення Айчыны не пашкадавала нават свайго жыцця. [...]

Вось такія кнігі ўваходзяць у склад першай часткі Бібліі.

Другая частка Бібліі – выратавальны Новы Запавет. У ім спачатку ідуць кнігі чатырох евангелістаў, альбо «Святое Благавешчанне»: Мацвея, Марка, Лукі, Іаана, якія, нібы калясніца, нясуць на ўсе чатыры бакі свету святое імя Госпада і прастол жыццядайнай Тройцы. [...]

У канцы Бібліі змешчана кніга святога Іаана – «Апакаліпсіс», альбо «Адкрыццё».

Колькі слоў, столькі і тайнаў!

Аб усіх кнігах Бібліі, наколькі дазваляў мне мой розум, я напісаў кароткія звесткі. А калі ў нечым памыліўся, прашу разумнейшых, каб выправілі, прашу вас дзеля Бога і людзей. [...]

Ф. Скарына, *Прадмова да ўсёй Бібліі // Беларуская літаратура. Хрэстаматыя /*
Укл.: У. Адамчык, М. Адамчык. Мінск, 2004. с. 21–23.

Прадмова да Дудкі беларускай (скарочана)

Братцы мілыя, дзеці Зямлі-маткі маея! Вам афяруючы працу сваю, мушу з вамі пагаварыць трохі аб нашай долі-нядолі, аб нашай бацькавай спрадвечнай мове, каторую мы самі, да і не адны мы, а ўсе людзі цёмныя «мужыцкай» завуць, а завецца яна «б е л а р у с к а й». Я сам калісь думаў, што мова наша – «мужыцкая» мова, і толькі таго! Але, паздароў Божа добрых людцоў, як навучылі мяне чытаць-пісаць, з той пары я шмат гдзе быў, шмат чаго відзеў і чытаў: і праканаўся, што мова нашая ёсць такая ж людская і панская, як і французская, альбо нямецкая, альбо і іншая якая. Чытаў я ці мала старых папераў, па дзвесце, па трыста гадоў таму пісаных у нашай зямлі і пісаных вялікімі панамі а нашай мовай чысцюсенькай, як бы вот цяпер пісалася. [...] Якаясь маленькая Булгарыя – са жменя таго народу, – якіясьці Харваты, Чэхі, Маларосы і другія пабратамцы нашыя і ружны чужы зброд, жыды маюць па-свайму пісаныя і друкованыя ксёнжачкі і газеты, і набожныя, і смешныя, і слёзныя, і гісторыікі,

і баячкі; і дзеткі іх чытаюць так, як і гавораць, а ў нас як бы захацеў цыдулку ці да бацькі лісток напісаць па-свойму, дык, можа б, і ў сваёй вёсцы людзі сказалі, што «піша па-мужыцку», і як дурня абсмяялі б! А можа, і спраўды наша мова такая, што ёю нічога добрага ні сказаць, ні напісаць не можна? Ой, не! Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная, як і другім добрым людцам, і гаворым жа мы ёю шмат і добрага, але так ужо мы самі пусцілі яе на здзек [...]. Нас жа не жменька, а з шэсць мільёнаў – больш і шмат больш, не раўнуючы, як жыдоў, напрыклад, або татар, ці армян, а пакажы ж, ваша, хоць адну ксёнжачку ці аб гаспадарцы, ці так аб жыцці нашым, каб па-нашаму? [...]

Яно добра, а навет і трэба знаць суседзкую мову, але наперш трэба знаць сваю. Перадумаўшы ўсё гэта, я, братцы, адважыўся напісаць для вас сякія-такія вершыкі: хто іх спадабае, таму дзякуй! А хто падумае лепш і больш напісаць, таму чэсць вечная і ад жывых людзей, і ад бацькавых касцей! А пісаць ёсць шмат чаго! [...]

Шмат было такіх народаў, што страцілі наперш мову сваю, так як той чалавек прад скананнем, катораму мову займе, а потым і зусім замёрлі. Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі! Пазнаюць людзей ці па г а в о р ц ы, ці па адзежы, хто якую носе; ото ж гаворка, язык і ёсць адзежа душы. [...] Можа, хто спытае: гдзе ж цяпер Беларусь? Там, братцы, яна, гдзе наша мова жывець: яна ад Вільні да Мазыра, ад Вітэбска за малым не да Чарнігава, гдзе Гродна, Мінск, Магілёў, Вільня і шмат мястэчкаў і вёсак...

Мацей Бурачок

Ф. Багушэвіч, *Творы*. Мінск, 2001. с. 21–22.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. *Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, doбира i porządkuje argumenty, doбира przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioski)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. *Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. *Zdający określa problematykę utworów* (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. *Zdający odczytuje treści symboliczne utworów* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.5. *R Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. *Zdający wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. *R Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Прадмова – гэта тэкст, які аўтар кнігі змяшчае ў яе пачатку. Такую прадмову да свайго зборніка паэзіі “Дудка беларуская” напісаў Францішак Багушэвіч, самы вядомы літаратар XIX стагоддзя. У сваім перакладзе Бібліі на беларускую мову, прадмову змясціў таксама Францыск Скарына, які з’яўляецца найбольш вядомым беларускім прадстаўніком эпохі Адраджэння. У гэтых творах мы знойдзем супольныя, але і адрозніваючыя іх рысы.

У “Прадмове да ўсёй Бібліі” аўтар звяртаецца да простых людзей. Ён раскрывае значэнне слова “біблія”, заахвочвае да яе чытання, тлумачыць, што тэксты ў гэтай Святой Кнізе глыбокія. Часам нават нялёгка раскрыць іх метафарычны сэнс. У Бібліі, паводле Скарыны, чалавек можа знайсці не толькі божае слова, духоўную падтрымку, але таксама звесткі са свята навукі. Знойдзем тут інфармацыі аб граматыцы, логіцы, астраноміі ці арыфметыцы. Скарына – чалавек адукаваны і ён тлумачыць змест і форму Бібліі як настаўнік. Яна складаецца з дзвюх частак: Старога і Новага Завету. Да кожнай кнігі Скарына напісаў кароткія звесткі пра іх змест. Ён таксама вельмі скромны і просіць, калі нехта ўбачыць, што ён памыліўся няхай яго напавіць. Мова, якой карыстаецца аўтар, простая, зразумелая, але і прыгожая.

Другі фрагмент - гэта “Прадмова да Дудкі беларускай”. У гэтай прадмове аўтар звяртаецца да беларусаў з адозвай. Гэта, можна сказаць, маніфест. Асоба, якая гаворыць таксама беларус, яна атаясамліваецца з адрасатамі прадмовы. Багушэвіч гаворыць, што беларускую мову называюць мужыцкай. Так і ён раней думаў, але прызнаецца да памылкі, цяпер ведае, што беларуская мова “такая ж людская і панская”, як кожная іншая. Гэтая мова вельмі старая і карысталіся ёй таксама паны. Аўтар заўважае патрэбу пісання на беларускай мове. Маленькія народы маюць кнігі на сваіх мовах, а беларусы, якіх шэсць мільёнаў, не маюць. Добра ведаць іншыя мовы, але родная гэта ж аснова! Багушэвіч піша пра такія нацыі, якія спачатку страцілі мову, а потым самі прапалі. Мова, паводле аўтара, “адзежа душы”, якая упрыгожвае нашу духоўнасць і гаворыць хто мы. Беларусь, лічыць паэт, там дзе ён можа пачуць беларускую мову.

На першы погляд гэтыя прадмовы зусім розныя, але маюць таксама і супольныя рысы. Скарына гаворыць да простых людзей як да сваіх вучняў, а Багушэвіч да адрасатаў свайго маніфеста адносіцца як да братаў. Іншы таксама стиль. Скарына піша простаю, зразумелай мовай, Багушэвіч – экспрэсіўнай, багатай у клічныя сказы і рытарычныя пытанні. Тэма твораў таксама іншая. У “Прадмове да ўсёй Бібліі” перакладчык наказвае розныя вартасці Бібліі, захапляецца ёй. У “Прадмове да Дудкі беларускай” мы бачым турботу аўтара аб роднай мове. Супольнымі рысамі твораў з’яўляецца скромнасць пісьменнікаў, пачуццё вялікай місіі адносна беларускага народа і яго культуры, а таксама форма высказвання.

Падсумоўваючы, абедзве прадмовы вельмі важныя для беларускага народа. У іх знаходзяцца важныя звесткі, якія памагаюць зразумець цэлы твор. Прадмова Скарыны здаецца быць таксама пахвалою Бібліі і “настаўніцкай лекцыяй” для простых людзей. Прадмова Багушэвіча – гэта сумны вобраз беларуса, які хацеў бы, каб яго роднай мове вярнуць яе даўні статус. У форме паэтычнага маніфесту Багушэвіч заахвочвае беларусаў, каб карысталіся беларускай мовай.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt. – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensory obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – nieliczne błędy nierzające.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z wielką satysfakcją odnotowuje konsekwentne dążenie systemu oświaty do poprawy jakości wykształcenia absolwentów szkół średnich. Konferencja z uwagą obserwuje kolejne działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w tym zakresie, zdając sobie sprawę, że od skuteczności tych działań w dużym stopniu zależą także efekty kształcenia osiągane w systemie szkolnictwa wyższego. W szczególności dotyczy to kwestii właściwego przygotowania młodzieży do studiów realizowanych z uwzględnieniem nowych form prowadzenia procesu kształcenia.

Podobnie jak w przeszłości, Konferencja konsekwentnie wspiera wszystkie działania zmierzające do tego, by na uczelnie trafiali coraz lepiej przygotowani kandydaci na studia. Temu celowi służyła w szczególności pozytywna opinia Komisji Edukacji KRASP z 2008 roku w sprawie nowej podstawy programowej oraz uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP z dn. 6 maja 2011 r. w sprawie nowych zasad egzaminu maturalnego.

Z satysfakcją dostrzegamy, że ważne zmiany w egzaminie maturalnym, postulowane w cytowanej wyżej uchwale zostały praktycznie wdrożone przez MEN poprzez zmianę odpowiednich rozporządzeń.

Przedłożone do zaopiniowania informatory o egzaminach maturalnych opisują formę poszczególnych egzaminów maturalnych, przeprowadzanych na podstawie wymagań określonych w nowej podstawie programowej, a także ilustrują te wymagania wieloma przykładowymi zadaniami egzaminacyjnymi.

Po zapoznaniu się z przedłożonymi materiałami, KRASP z satysfakcją odnotowuje:

w zakresie języka polskiego:

- wzmocnienie roli umiejętności komunikacyjnych poprzez odejście od prezentacji na egzaminie ustnym i zastąpienie jej egzaminem ustnym, na którym zdający będzie musiał ad hoc przygotować samodzielną wypowiedź argumentacyjną,
- rezygnację z klucza w ocenianiu wypowiedzi pisemnych,
- zwiększenie roli tekstów teoretycznoliterackich i historycznoliterackich na maturze rozszerzonej;

w zakresie historii:

- kompleksowe sprawdzanie umiejętności z zakresu chronologii historycznej, analizy i interpretacji historycznej oraz tworzenia narracji historycznej za pomocą rozbudowanej wypowiedzi pisemnej na jeden z zaproponowanych tematów, łącznie pokrywających wszystkie epoki oraz obszary historii;

w zakresie wiedzy o społeczeństwie:

- położenie silniejszego akcentu na sprawdzanie umiejętności złożonych (interpretowanie informacji, dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych) w oparciu o poszerzony zasób materiałów źródłowych: teksty (prawne, naukowe, publicystyczne), materiały statystyczne, mapy, rysunki itp.

w zakresie matematyki:

- istotne zwiększenie wymagań na poziomie rozszerzonym poprzez włączenie zadań z rachunku różniczkowego i pojęć zaawansowanej matematyki,
- istotne poszerzenie wymagań z zakresu kombinatoryki oraz teorii prawdopodobieństwa;

w zakresie biologii oraz chemii:

- zwiększenie znaczenia umiejętności wyjaśniania procesów i zjawisk biologicznych i chemicznych,
- mierzenie umiejętności analizy eksperymentu – sposobu jego planowania, przeprowadzania, stawianych hipotez i wniosków formułowanych na podstawie dołączonych wyników;

w zakresie fizyki:

- zwiększenie znaczenia rozumienia istoty zjawisk oraz tworzenie formuł matematycznych łączących kilka zjawisk,
- mierzenie umiejętności planowania i opisu wykonania prostych doświadczeń, a także umiejętności analizy wyników wraz z uwzględnieniem niepewności pomiarowych;

w zakresie geografii:

- uwzględnienie interdyscyplinarności tej nauki poprzez sprawdzanie umiejętności integrowania wiedzy z nauk przyrodniczych do analizy zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym,
- znaczne wzbogacenie zasobu materiałów źródłowych (mapy, wykresy, tabele statystyczne, teksty źródłowe, barwne zdjęcia, w tym lotnicze i satelitarne), także w postaci barwnej.

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z zadowoleniem przyjmuje też informację o wprowadzeniu na świadectwach maturalnych od 2015 roku dodatkowej formy przedstawiania wyniku uzyskanego przez zdającego w postaci jego pozycji na skali centylowej, tj. określenie, jaki odsetek zdających uzyskał taki sam lub słabszy wynik od posiadacza świadectwa. Wprowadzenie tej dodatkowej skali uwolni szkoły wyższe od dotychczasowego dylematu odnoszenia do siebie surowych wyników kandydatów na studia rekrutowanych na podstawie wyników egzaminów maturalnych o istotnie różnym poziomie trudności – rekrutacja stanie się prostsza i bardziej obiektywna.

Reasumując, w opinii Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich zaprezentowana w przedłożonych informatorach forma matury istotnie przyczyni się do tego, że młodzież przekraczająca progi uczelni będzie lepiej przygotowana do podjęcia studiów wyższych.

5 lipca 2013 r.

Przewodniczący KRASP

prof. zw. dr hab. Wiesław Banyś